

Pohjoismaiden
ministerineuvosto

POHJOLA – kestävä ja integroitunut alue?

Visio 2030:n lähtötilanneraportti

Sisällys

Esipuhe	3
Johdanto	4
Visio 2030:n tilanne	10
Vihreä Pohjola	15
Kilpailukykyinen Pohjola	26
Sosiaalisesti kestävä Pohjola	37
Menetelmä	49
Liite 1 - Visio 2030:n pohjoismaiset indikaattorit	55
Liite 2 - Vertailupisteet	59
Tietoja tästä julkaisusta	65

Tämä julkaisu on saatavilla myös saavutettavana verkkoversiona: pub.norden.org/politiknord2021-725/

Esipuhe

Pohjoismaista tulee tehdä maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Se on Pohjoismaiden ministerineuvoston visio pohjoismaiselle yhteistyölle ja minulle johtotähti pääsihteerin työssäni.

Pohjoismaat ovat päässeet pitkälle kestävän kehityksen hyväksi tehtävässä työssä, ja sijoitumme hyvin kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista koskevissa kansainvälisissä mittauksissa. Ratkaistavana on kuitenkin edelleen monia yhteisiä kestävyysaasteita. Ennen kaikkea meidän on saatava aikaan ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuskriisin huomioon ottava ekologisesti kestävä kehitys ja luovuttava kestävämmästä kulutuksesta ja tuotannosta.

Pohjoismaat ovat myös yksi maailman parhaiten integroituneista alueista, mutta rajaestetyötä on jatkettava. Covid-19-pandemia on ollut hyvä muistutus siitä, miten heikoilla vapaa liikkuvuus on kriisiaikoina.

Mikä sitten on kestävyiden ja integraation tämänhetkinen tilanne Pohjoismaissa? Mistä lähtökohdista jatkamme työtä saavuttaaksemme vision, jonka mukaan meistä tulee maailman kestävin ja integroitunein alue? Pyrimme vastaamaan kysymyksiin tässä Visio 2030:n lähtötilanneraportissa. Raportti perustuu Visio 2030:n pohjoismaisiin indikaattoreihin, jotka antavat yleiskuvan Pohjoismaiden kehityksestä kohti visiota.

Raportin on tarkoitus toimia vision saavuttamisesta käytävien pohjoismaisten keskustelujen kehyksenä ja oppaana tulevassa pohjoismaisessa visioyhteistyössä. Olen vakuuttunut siitä, että raporttia voivat hyödyntää niin Pohjoismaiden päättäjät ja virkamiehet kuin kaikki muutkin, joita kiinnostaa Pohjoismaiden kehittyminen maailman kestävimmäksi ja integroituneimmaksi alueeksi.

Meillä on vajaa vuosikymmen aikaa saavuttaa yhdessä Visio 2030:n kunnianhimoiset tavoitteet. Se voi tuntua pitkältä ajalta, mutta hetkeäkään ei ole hukattavana.

Paula Lehtomäki

Pohjoismaiden ministerineuvoston pääsihteerin

Paula Lehtomäki

Kuva: Kristian Septimius Krogh/
norden.org

Kuvat: Common Ground Media & Norden.org

Johdanto

Pohjoismaiden pääministerit hyväksyivät vuonna 2019 kunnianhimoisen vision pohjoismaiselle yhteistyölle. Visio 2030:n tavoitteena on tehdä Pohjolasta maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Visio on kunnianhimoinen, ja siksi kehitystä on seurattava tarkkaan, jotta tietäisimme, miten pitkälle Pohjoismaat ovat päässeet vision toteutuksessa.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on sen vuoksi pyytänyt Rambøll Management Consultingia mittaamaan Visio 2030:n lähtötilanteen. Tarkoituksena on ollut arvioida Visio 2030:n toteutuksen pohjoismainen lähtötilanne. Lähtötilannemittaus perustuu 45 pohjoismaiseen indikaattoriin, jotka Pohjoismaiden ministerineuvosto on määrittänyt Visio 2030:lle. Tarkoituksena on ollut kehittää helppo ja ymmärrettävä menetelmä lähtötilanteen määrittämistä ja myöhempien tilanteiden seuranta varten. Lähtötilanneraporttia tullaan käyttämään oppaana työssä, jota Pohjoismaiden ministerineuvosto tekee vision toimintasuunnitelman parissa, ja sitä seurataan säännöllisin tilanneraporttein.

Pohjoismaiden yhteistyöministerit ovat myös päättäneet perustaa Visio 2030:een liittyvää pohjoismaista yhteistyötä varten pohjoismaisten kansalaisyhteiskuntatoimijoiden verkoston. Järjestöjä halutaan kuulla, ja niiden halutaan ottavan kantaa visiotyöhön. Lähtötilannemittauksen kehittämisessä on sen vuoksi ollut mukana joukko pohjoismaisia yhteiskunnallisia toimijoita.

Taustaa

Pohjoismaiden pääministerien elokuussa 2019 hyväksymä Visio 2030 asettaa kunnianhimoisen tavoitteen, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä¹.

”

Isoja askeleita on helpompi ottaa yhdessä. Pohjoismaiden muuttaminen maailman kestävimmäksi ja integroituneimmaksi alueeksi vuoteen 2030 mennessä ei ole helppo tehtävä. Mutta kun maat yhdistävät voimansa, kaikkien tie tasoittuu.

Una Hildardóttir, Islannin nuortenneuvosto (LUF)

1. Pohjoismaiden pääministerien julkilausuma: <https://www.norden.org/fi/julkilausuma/visio-2030>

Visio 2030:n lähtökohtana ovat Agenda 2030 ja Pariisin ilmastopöytäkirja, mutta Pohjoismaiden pääministerien mukaan tavoitteet on asetettava korkeammalle ja ne on saavutettava nopeammin. Pohjoismaiden ministerineuvosto panostaa visiotyössä erityisesti kolmeen strategiseen painopistealueeseen, jotka ovat vihreä Pohjola, kilpailukykyinen Pohjola ja sosiaalisesti kestävä Pohjola.

Pohjoismaiset yhteistyöministerit päättivät syyskuussa 2020 Visio 2030:n pohjoismaisista indikaattoreista. Pohjoismaisilla indikaattoreilla on tarkoitus seurata Pohjoismaiden kehitystä vision toteuttamisessa. Visio 2030:n kolmella strategisella painopistealueella on kaikkiaan 45 pohjoismaista indikaattoria. Jokainen strateginen painopistealue sisältää viisi fokusaluetta, joista kullakin on kolme indikaattoria. Pohjoismaiset indikaattorit kytkeytyvät selkeästi Agenda 2030:n kestävä kehityksen tavoitteisiin. Vision lähtötilanne ja tilannemittaukset voidaan määrittää 45 pohjoismaisen indikaattorin avulla. Kaikki 45 pohjoismaista indikaattoria on esitelty liitteessä 1.

Visio 2030:n lähtötilanne

Lähtötilannemittauksella halutaan arvioida Visio 2030:lle sovitun 45 pohjoismaisen indikaattorin avulla Pohjoismaiden lähtökohta ryhdyttäessä toteuttamaan visiota Pohjolasta maailman kestävimpana ja integroituneimpana alueena vuonna 2030.

Lähtötilannemittaus on arvio Pohjoismaista kokonaisuutena, ja sen vuoksi 45 indikaattorin tiedot kuvaavat Pohjoismaiden *kokonaistilannetta*, eli niitä ei ole eritelty maittain. Kyse on yhteispohjoismaisesta välineestä, joka on painotettu Pohjoismaiden väkiluvun mukaan. Joidenkin indikaattoreiden osalta tilanne vaihtelee maittain, mutta koska Visio 2030 on pohjoismaisen yhteistyön visio, lähtötilannemittauksessa ei ole paneuduttu tällaisten erojen esilletuontiin.

Lähtötilanneraportti kuvaa lähtötilannemittauksen tuloksia yleisellä tasolla, ja sen lähtökohtana on arvio 45 pohjoismaisen indikaattorin tilasta ja kehityksestä. Raporttia täydentävät lähtötilannemittaukseen osallistuneiden pohjoismaisten yhteiskunnallisten toimijoiden näkemykset. Tavoitteena on ollut kehittää yksinkertainen seurantajärjestelmä, jolla voidaan arvioida sekä lähtötilannetta että myöhempää tilannetta. Sen vuoksi yksittäisten indikaattorien arvioinnissa ei ole myöskään turvauduttu syvälliseen kirjallisuuskatsaukseen eikä asiantuntijalausuntoihin.

Lähtötilannemittauksen tulokset julkaistaan Pohjoismaiden ministerineuvoston verkkosivuilla. Pohjoismaiden ministerineuvosto aikoo seurata säännöllisesti pohjoismaisten indikaattorien tilannetta ja kehityssuuntia varmistaakseen, että kehitys on oikeansuuntaista.

Pohjoismaat voivat vahvistaa asemaansa kehittämällä yhdessä yhteispohjoismaista lähtötilannetta ja indikaattoreita, sillä näin ne voivat paitsi tukea toisiaan ja oppia toisiltaan myös vahvistaa yhteispohjoismaista visiota Pohjolasta maailman kestävimpana ja integroituneimpana alueena.

Eva Kirstine Fabricius, Tanskan arkkitehtuurikeskus (DAC)

Lähtötilannemittauksen kehittämisessä käytetty menetelmä

Lähtötilannemittaus tarjoaa kiinnostavan ja konkreettisen menetelmän pitkän aikavälin kehityksen arvioimiseen eri ajankohtina ja maiden suurimpien haasteiden ja mahdollisuuksien havaitsemiseen.

Jari Lyytimäki, Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) ympäristöpolitiikkakeskus

Menetelmä lähtötilannemittauksen määrittämistä ja tulevia tilannemittauksia varten on Rambøll Management Consultingin kehittämä. Arviointimalliksi luotu menetelmä perustuu kansainvälisesti vakiintuneisiin kestävyysmittausmenetelmiin, jotka EU, YK ja Bertelsmann-säätiö ovat kehittäneet Agenda 2030:n yhteydessä. Arviointimallia kuvataan seuraavassa lyhyesti ja tarkemmin luvussa 6.

Arviointimalli koostuu neljästä rakennuspalikasta, jotka yhdessä mahdollistavat pohjoismaisten indikaattorien arvioimisen (ruutu 1). Rakennuspalikat ovat *A: Ylemmän ja alemman vertailupisteen määrittäminen*, *B: Skaalaus ja liikennevalopisteytys*, *C: Mallin vertailuarvon määrittäminen* ja *D: Eriarvoisuuden arviointi*. Ylempi ja alempi vertailupiste (rakennuspalikka A) on johdettu porrasmallista, ja tarkoituksena on määrittää indikaattorin pohjoismainen lähtökohta ja nykytila. Kyse ei siis ole pohjoismaisen tason poliittisesti päätetyistä tavoitteista.

Ruutu 1. Visio 2030:n lähtötilanteen mittausmenetelmän neljä rakennuspalikkaa

A: Ylemmän ja alemman vertailupisteen määrittäminen: 45 indikaattorin nykytilanteen ja kehityksen mitattavuutta varten on määritelty ylempi ja alempi raja-arvo (liite 2). Menetelmä lähtee neljän askelman porrasmallista, ja periaatteena on lisäksi, että mittauksen tulee olla kunnianhimoinen, realistinen ja mielekäs pohjoismaisessa kontekstissa. Vertailupisteiden neljä askelmaa ovat: 1) Pohjoismaiden tavoitteet (väkiluvulla painotettuna); 2) kestävä kehityksen tavoitteet (SDG) tai muut kansainväliset tavoitteet, joihin Pohjoismaat ovat sitoutuneet; 3) parhaiten pärjänneet EU- tai OECD-maat tai Pohjoismaiden paras tähänastinen tilanne ja 4) asteikon tekniset ääripisteet.

B: Skaalaus ja liikennevalopisteytys: Malli esittelee tavoitteiden saavuttamisen nykytilaa ja kehitystä skaalaus- ja värikoodimenetelmällä, joka perustuu vuotuisen kestävä kehityksen edistymisraporttiin (SDR). Ylä- ja alarajan välinen etäisyys skaalataan asteikolla 0–100 ja pisteytys tehdään tällä välillä neljän yhtä suuren kvartiilin pohjalta. Indikaattorin nykytilannetta ja kehitystä kuvataan tämän pohjalta liikennevalovisualisoinnin avulla.

Tilanne: Vihreä vastaa asteikolla skaalaa 75,1–100,

keltainen skaalaa 50,1–75, oranssi skaalaa 25,1–50 ja punainen skaalaa 0–25.

Kehityснуoli: Perustuu yksinkertaiseen historialliseen ennusteeseen kehityssuunnasta, ja siksi se tulee nähdä ainoastaan viitteenä tulevasta kehityksestä. Vihreä nuoli tarkoittaa sitä, että indikaattori sijoittuu vuonna 2030 vihreälle alueelle (75,1–100), ja keltainen nuoli tarkoittaa sitä, että indikaattoriennuste liikkuu kohti ylemmää vertailupistettä (>0,5 %), mutta ei riittävästi sijoittuakseen vihreälle kentälle vuonna 2030. Oranssi nuoli tarkoittaa sitä, että indikaattorin kehitys on pysähtynyt (-0,5–0,5 %), ja punainen nuoli sitä, että kehitys liikkuu kohti alemmaa vertailupistettä (>0,5 %).

C: Mallin vertailuarvon määrittäminen: Jotta Pohjoismaiden indikaattoritavoitteiden saavuttamisen nykytilanteelle ja kehitykselle saataisiin vertailupohja, kerätään tietoja viidestä parhaiten pärjänneestä ja vertailukelpoisesta OECD-maasta. Kutakin strategista painopistealuetta varten on nimetty ryhmä vertailukelpoisia maita.

D: Eriarvoisuuden arviointi: Eriarvoisuutta arvioidaan sukupuolen, iän ja/tai alueellisen eriarvoisuuden perusteella niiden kehitysindikaattorien osalta, joista on saatavilla tilastotietoa. Arviointi perustuu Theil-indeksiin ja sen tukena on täydentäviä tilastotietoja. Eriarvoisuuden arviointi on pelkästään deskriptiivinen.

Lähtötilannemittauksessa on laadittu värikoodattu tilannearvio ja kehityснуolet² kaikille 45 pohjoismaiselle indikaattorille. Tilanteiden ja kehityснуolten värit tulee ymmärtää seuraavasti:

2. Kehityснуolet perustuvat historiallisen suuntauksen yksinkertaiselle ennakkoinnille ilman muita muuttujia. Kehityснуolet antavat siten vain viitteen tulevasta kehityksestä.

Tilanne	Kehitysnuolet
 Tällä hetkellä Pohjoismaat täyttävät tavoitteet	 Pohjoismaat ovat aikataulussa
 Haasteita on jäljellä	 Maltillisia parannuksia
 Merkittäviä haasteita	 Kehitys on pysähtynyt
 Suuria haasteita	 Kehitys kulkee väärään suuntaan

Menetelmän kehittämistä on arvioitu hankkeen asiantuntijaryhmän kanssa pidetyssä työpajassa. Asiantuntijaryhmässä oli mukana edustajia Tanskan tilastokeskuksesta, Ruotsin tilastokeskuksesta (SCB), Norjan tilastokeskuksesta, Suomen ympäristökeskuksesta (SYKE), Oslon monialaisen ympäristö-, ilmasto- ja yhteiskuntatutkimuksen keskukselta (CIENS) ja Nordregiosta sekä kolme asiantuntijaa Pohjoismaiden ministerineuvoston kestävä kehityksen asiantuntijaryhmästä. Kehitetty arviointimalli ja alustavat tulokset on myös esitelty Pohjoismaiden ministerineuvoston kestävä kehityksen asiantuntijaryhmälle kokouksessa ja sen jälkeen pidetyssä työpajassa.

Myös pohjoismaisia yhteiskunnallisia toimijoita on ollut mukana kehittämässä ja ideoimassa Visio 2030:n lähtötilannemittauksia. Näiden yhteiskunnallisten toimijoiden joukossa on sekä kansalaisjärjestöjen ja tutkimus- ja asiantuntijalaitosten että muiden relevanttien pohjoismaisten toimijoiden edustajia. Heidän näkemyksensä on otettu huomioon lähtötilannearvioinnin tiimoilta pidetyissä kolmeen strategiseen painopistealueeseen liittyvässä kolmessa työpajassa, ja näkemykset ovat mukana jatkettaessa Visio 2030 -työtä. Viideltä toimijalta on lisäksi pyydetty sitaatteja. Sitaatit ovat mukana lähtötilanneraportissa.

Tehtävässä on keskitytty kehittämään menetelmä ja lähtötilannemittaus Pohjoismaiden Visio 2030:n nykytilanteesta. Toimeksiantoon ei sisältynyt muiden analyysien tai muun tutkimuksen tekeminen tulosten taustaa koskevien tietoon perustuvien hypoteesien selittämiseksi tai esittelemiseksi, ja lähtötilannemittaus on sen vuoksi ensisijaisesti 45 indikaattorin mittaamiseen perustuva deskriptiivinen analyysi Pohjoismaiden nykytilanteesta vision toteutuksessa.

Lähtötilannemittaus perustuu uusimpiin käytettävissä oleviin tilastotietoihin kustakin pohjoismaisesta indikaattorista. Yksikään indikaattori – sen enempää tilannearvio kuin kehitysnuoletkaan – ei sen vuoksi kuvaile maailmanlaajuisen covid-19-pandemian vaikutuksia vuosina 2020–2021.

Lähtötilannemittaus oppaana Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030 -työssä

Lähtötilanneraportti on Rambøll Management Consultingin tekemä riippumaton arvio, jota käytetään oppaana Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030:n toimintasuunnitelman toteutuksessa. Lähtötilanne ja kehityssuunta ovat nimittäin arvokasta tietoa, jonka pohjalta voidaan arvioida Pohjoismaiden ministerineuvoston työtä nykyisen myönteisen kehityksen vahvistamiseksi tai haasteiden ja kielteisten kehityssuuntien selättämiseksi.

On kuitenkin syytä korostaa, että useat eri tekijät sekä Pohjoismaiden ministerineuvoston, Pohjoismaiden hallitusten ja muiden pohjoismaisten toimijoiden toimenpiteet yhdessä yleisen maailmantilanteen kehityksen kanssa vaikuttavat siihen, miten Pohjoismaat etenevät kohti visiota. Lähtötilanneraportti ei olekaan arvio Pohjoismaiden ministerineuvoston toimenpiteistä vision toteuttamiseksi vaan arvio Pohjoismaiden nykytilanteesta.

Kuvat: Common Ground Media & Norden.org

Visio 2030:n tilanne

Pohjolasta on tulossa kestävä ja integroitunut alue, mutta parantamisen varaa on edelleen

Visio 2030:n lähtötilannemittauksen mukaan Pohjoismaiden lähtökohta on kaiken kaikkiaan vakaa, ja alueen kehitys kohti maailman kestävintä ja integroituneinta aluetta on yleisesti ottaen myönteistä. Lähtötilannemittauksen mukaan erityisesti *vihreän Pohjolan* osalta on kuitenkin yhä erilaisia haasteita ja parantamisen varaa. Parantamisen varaa on myös *kilpailukykyisen Pohjolan* ja *sosiaalisesti kestävän Pohjolan* osalta.

Kaavio 1 näyttää lähtötilannemittauksen tulokset kolmen strategisen painopistealueen mukaan jaoteltuna. Kaavion värit kuvastavat tilannearviota kunkin strategisen painopistealueen viidestätoista indikaattorista. Kaaviossa ei ole arviota indikaattorien kehityssuunnista, mutta niistä kerrotaan kolmessa seuraavassa luvussa.

Kuten kaaviosta ilmenee, Pohjoismaat ovat päässeet pitkälle erityisesti *kilpailukykyisen Pohjolan* osalta. Siinä ollaan hyvää vauhtia etenemässä kohti tavoitteita. Eniten Pohjoismailla on parantamisen varaa *vihreässä Pohjolassa*, jolla on muita alueita enemmän merkittäviä tai suuria haasteita. Pohjoismaat ovat päässeet pitkälle myös *sosiaalisesti kestävän Pohjolan* tavoitteiden saavuttamisessa. Sen tavoitteet on monilla alueilla saavutettu kokonaan tai osittain, mutta jäljellä on joitain merkittäviä tai suuria haasteita, joissa Pohjoismaat voivat parantaa suoritustaan vuoteen 2030 mennessä.

”

En oikein tiedä, mitä mieltä olisin nykytilanteesta. Nuoret suhtautuvat hyvin epäillen kestävyystavoitteidemme saavuttamiseen ja toimintamahdollisuuksiimme.

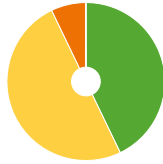
Una Hildardóttir, Islannin nuortenneuvosto (LUF)

Kaavio 1. Yleisarvio nykytilanteesta kolmen strategisen painopistealueen mukaan jaoteltuna

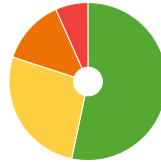
Vihreä Pohjola

Kilpailukykyinen Pohjola

Sosiaalisesti kestävä Pohjola

Vihreä Tällä hetkellä Pohjoismaat täyttävät tavoitteet

Keltainen Haasteita on jäljellä

Oranssi Merkittäviä haasteita

Punainen Suuria haasteita

Vaikka lähtötilannemittaus on eritelty kolmen strategisen painopistealueen mukaan, on syytä korostaa, että Pohjoismaiden kehitystä on tarkasteltava ja käsiteltävä integroidusta kestävyysnäkökulmasta. Lähtötilannemittaus viittaa sillä tavoin tarkasteltuna kolmen strategisen painopistealueen välisiin useisiin synergioihin, jotka ovat olennaisia vision kokonaistoteutuksessa. Esimerkiksi tavoitetta *vihreästä Pohjolasta* voivat vahvistaa Pohjoismaiden vankka asema vihreässä innovoinnissa ja alueen kilpailukyky. Lähtötilannemittauksen mukaan vihreä kasvu ja innovointi eivät kuitenkaan saa kaivaa maata sosiaalisen kestävyiden alta, ja kasvussa ja innovoinnissa on yleisesti ottaen kunnioitettava luonnon kestävyttä. Näitä synergioita avataan tarkemmin raportissa.

Kaikkien pitäminen mukana kehityksessä – *leave no one behind* – on Agenda 2030:n ja kestävä kehityksen tavoitteiden perusperiaate. Sen vuoksi lähtötilanneraportissa käsitellään mahdollisuuksien mukaan sukupuoleen, ikään ja alueellisuuteen perustuvaa eriarvoisuutta. Kaikista indikaattoreista ei esimerkiksi *vihreän Pohjolan* osalta ole ollut saatavilla tilastotietoa eriarvoisuudesta. Tätä aluetta on syytä vahvistaa tulevaisuudessa.

Seuraavassa esitellään tiivistetysti kunkin kolmen strategisen painopistealueen lähtötilanne.

Haasteellinen vihreä siirtymä

Suurimmat haasteet koskevat *vihreän Pohjolan* strategista painopistealuetta. Lähtötilannemittauksesta saa sen vaikutelman, että vihreä siirtymä on Pohjoismaiden asialistalla, mutta kehitystä on vauhditettava, jotta tavoite kestävästä ja integroituneesta Pohjolasta voidaan saavuttaa.

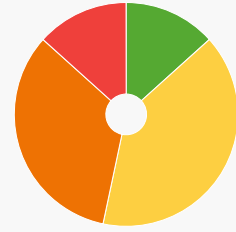
Lähtötilannemittauksen mukaan myönteisenä puolena on se, että Pohjoismaat ovat jo päässeet pitkälle vihreän innovoinnin ja vihreän kasvun alalla. Muun muassa uusiutuvan energian käyttö ja luonnonmukaisen viljelyalan laajentaminen etenevät hyvin, ja kehitys on niin myönteistä, että niitä koskevat tavoitteet näyttäisivät täyttyvän vuoteen 2030 mennessä. Jätteen kierrätys kunnissa on jo nyt tavoitteiden mukaista.

Muilla alueilla Pohjoismaat eivät ole vielä hyödyntäneet vihreän siirtymän mahdollisuuksia. Huomiota kiinnittää muun muassa se, että kasvihuonekaasupäästöt ja energiantensiteetti – eli energiankäyttö suhteessa taloudellisen tai fyysisen arvon tuottamiseen ja materiaalijalanjälkeen – eivät tällä hetkellä vastaa niille asetettuja tavoitteita. Kulutuksen kasvihuonekaasupäästöt ja kasvihuonekaasuintensiteetti kulkevat oikeaan suuntaan, mikä on myönteistä, mutta kasvihuonekaasupäästöjen väheneminen on pysähtynyt, eikä tavoitteeseen päästä vuoteen 2030 mennessä, mikäli nykyinen kehityssuunta jatkuu. Erityisen huolestuttavaa on se, että suunta on väärä ja materiaalijalanjälki kasvaa – enemmän kuin vertailukelpoisissa maissa.

Lähtötilannemittauksen mukaan myös luonnon ja sen monimuotoisuuden suojelussa on monilla alueilla haasteita. Tämä koskee erityisesti *vedenalaisen elämän* fokusaluetta, sillä muun muassa Itämeren rehevöityminen on suuri haaste. Mikäli nykyinen kehityssuunta jatkuu, Itämeren rehevöitymistilanne kuitenkin kohenee maltillisesti, kun taas Jäämeren ja Barentsinmeren kalakannat supistuvat, eli siltä osin kehitys ei vastaa odotuksia. Myös *maanpäällisen elämän* fokusalueeseen liittyy haasteita, ja erityisesti viljelyalueiden lintupopulaatio on supistunut kahdenkymmenen viime vuoden aikana. Myönteistä on kuitenkin luonnonmukaisen viljelyn yleistyminen.

Kuten aiemmin mainittiin, *vihreän Pohjolan* painopistealueella ei ole voitu arvioida eriarvoisuutta, koska saatavilla ei ole relevanttia tilastotietoa. Tulevaisuudessa olisi kiinnostavaa saada mukaan arvio erityisesti alueellisesta eriarvoisuudesta ja kasvihuonekaasupäästöihin liittyvästä eriarvoisuudesta.

Vihreä Pohjola

Vahva lähtökohta kilpailukykyiselle Pohjolle

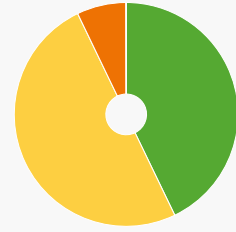
Pohjoismaat pärjäävät parhaiten *kilpailukykyisen Pohjolan* strategisella painopistealueella. Maat ovat jo päässeet tavoitteisiinsa monilla alueilla, ja jos kehityssuunnat pysyvät samanlaisina, Pohjoismaiden asema vahvistuu entisestään.

Yleisesti lähtötilannemittaus antaa kuvan Pohjoismaista kilpailukykyisenä ja innovatiivisena alueena, jonka väestö on hyvin koulutettua ja työllisyysaste korkea. Koulutuksen keskeyttäminen on kuitenkin ongelma, joka himmentää muutoin myönteistä kuvaa. Toinen keskeinen haaste on miesten ja naisten välinen koulutuskuilu. Miehet kouluttautuvat naisia vähemmän, ja heillä on suurempi riski opintojen keskeyttämiseen. Pohjoismaat pitävät paljolti valttinaan hyvin koulutettua väestöä, ja sen vuoksi haasteeseen on tartuttava.

Pohjoismailla on parantamisen varaa myös pyrittäessä tekemään alueesta maailman integroitunein vuoteen 2030 mennessä. Keskinäisessä kaupankäynnissä Pohjoismaat ovat saavuttamassa tavoitteensa, mutta haasteita on sekä Pohjoismaiden välisessä työpendelöinnissä että muuttamisessa toiseen Pohjoismaahan. Näiltä osin kehitys on joko pysähtynyt tai kääntynyt huonompaan suuntaan.

Kilpailukykyisen Pohjolan strategisen painopistealueen neljä indikaattoria – kiertotalouden työpaikat, vihreät patentit, kaupunkien hiukkaspäästöt ja julkinen liikenne – korostavat *vihreän Pohjolan* ja *kilpailukykyisen Pohjolan* strategisten painopistealueiden välistä tiivistä kytköstä. Kasvun on siis oltava tulevaisuudessa vihreää ollakseen kestävä. Nämä neljä indikaattoria ovat lähestymässä tavoitteita, mikä vahvistaa kuvaa Pohjoismaista alueena, jonka vahvuutena ovat vihreä innovointi ja tutkimus.

Kilpailukykyinen Pohjola

Sosiaalisen kestävyiden lähtökohta on vankka, mutta haasteitakin riittää

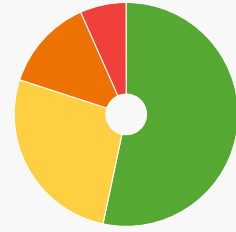
Pohjoismaat pärjäävät lähes yhtä hyvin *sosiaalisesti kestävä* Pohjolan strategisella painopistealueella kuin *kilpailukykyisen Pohjolan* alueella. Lähtötilannemittaus antaa kuvan yhteiskunnasta, jolle on ominaista suuri sosiaalinen luottamus ja taloudellinen yhdenvertaisuus, hyvä kansanterveys ja pitkä eliniän odote.

Lähtötilannemittauksen mukaan tavoitteiden saavuttamisessa on myös haasteita. Työmarkkinoiden tasa-arvossa on parantamisen varaa; tavoitteita työmarkkinoiden sukupuolittumisen häivyttämisestä ei esimerkiksi ole saavutettu. Myös isien käyttämä osuus perhevapaista on kaukana tasa-arvotavoitteista. Yksi *kilpailukykyisen Pohjolan* strategisen painopistealueen alla olevista fokusalueista on *hyvä koulutus*, ja sen näkökulmasta havaitaan, että vaikka naiset ovat paremmin koulutettuja, heidän asemansa työmarkkinoilla on heikompi kuin miehillä. Haasteita on myös EU:n ulkopuolelta tulleiden työelämään sijoittumisessa – erityisesti naisten osalta.

Tämän mukaan sosiaalisen kestävyiden ja kilpailukykyisen strategiset painopistealueet ovat sidoksissa toisiinsa. Ilman vahvaa sosiaalista osallisuutta ja kaikkien osallistumista yhteiskuntaan ja työelämään Pohjoismaiden kilpailukyky ja työvoima eivät saavuta täyttä potentiaaliaan vuoteen 2030 mennessä.

Kilpailukyky ja sosiaalinen osallisuus kytkeytyvät toisiinsa yleisemminkin, mutta aivan erityisesti vihreässä siirtymässä, johon politiikan ja elinkeinoelämän huomio kohdistuu voimakkaasti juuri nyt. Vihreän siirtymän varmistaminen ja sosiaalisen vinouman ehkäiseminen niin, että kaikki pääsevät mukaan ja hyötyvät siirtymästä, on keskeinen tehtävä sekä globaalisti että Pohjoismaissa. Vision tulevissa tilannearvioinneissa tätä olisi hyvä seurata.

Sosiaalisesti kestävä Pohjola

Kuvat: Common Ground Media

Vihreä Pohjola

Haluamme yhdessä edistää yhteiskuntiemme siirtymistä vihreään talouteen sekä hiilineutraaliutta ja kestäväää kierto- ja biotaloutta.

Lähtötilannemittauksen mukaan Pohjoismailla on monilla alueilla järkevä lähtökohta, mutta joillain alueilla vihreän Pohjolan tavoitteiden saavuttamisessa on edelleen haasteita.

Mikäli nykyiset kehityssuunnat jatkuvat, olemme yleisesti ottaen oikealla tiellä. Useimpien indikaattorien osalta tahti on kuitenkin liian hidas tavoitteiden saavuttamiseen vuoteen 2030 mennessä. Viidessä indikaattorissa kehitys on kaiken lisäksi pysähtynyt tai kääntynyt väärään suuntaan.

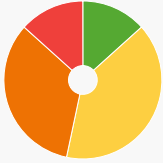
Lähtötilannemittauksessa mukana olleet pohjoismaiset yhteiskunnalliset toimijat pitävät sen nojalla tarpeellisena vauhdittaa vihreää siirtymää ja turvata vastuullisempi kulutus ja tuotanto tasapainossa luonnonsuojelun kanssa.

Kaaviossa 2 kuvataan vihreän Pohjolan 15 indikaattorin tilannetta ja kehityssuuntaa.

”

Luonnoltaan karu, kaunis, julma ja vaativa Pohjola tarjoaa maailmalle sitkeyttä, vahvuutta ja päättäväisyyttä sekä tarvittavat keinot haasteiden selättämiseen. Taloudellisesti hyvinvoivana alueena Pohjoismailla on vastuu toimia kansainvälisenä tiennäyttäjänä toteutettaessa kestäviä prosesseja ja ratkaisuja maapallon ja sen elämän suojelemiseksi.

Chris McCormick, Design og arkitektur Norge (DOGA)

Kaavio 2. Vihreän Pohjolan indikaattorien tilanne ja kehityssuunta³

Ilmastotekoja	Kasvihuonekaasupäästöt	Kulutuksen kasvihuonekaasupäästöt	Arktisen merialueen jääpeite
Edullista ja puhdasta energiaa	Uusiutuva energia	Energiaintensiteetti	Kasvihuonekaasuintensiteetti
Vastuullista kuluttamista	Materiaalijalanjälki	Jätteen kierrätys kunnissa	Ympäristömerkintä
Maanpäällinen elämä	Suojellut luontoalueet	Luomuviljelyalueet	Viljelymaiden tavallisimmat linnut
Vedenalainen elämä	Suojellut merialueet	Itämeren rehevöityminen	Jäämeren ja Barentsinmeren kalakannat

Tilanne

- = Tällä hetkellä Pohjoismaat täyttävät tavoitteet
- = Haasteita on jäljellä
- = Merkittäviä haasteita
- = Suuria haasteita

Kehityssuunnat

- = Pohjoismaat ovat aikataulussa
- = Maltillisia parannuksia
- = Kehitys on pysähtynyt
- = Kehitys kulkee väärään suuntaan

3. Tilastotietoihin voi tutustua pohjoismaisessa tilastotietokannassa: <https://indicators.nordicstatistics.org/ourvision2030>.

Vihreä siirtymä edellyttää nykyistä tehokkaampia toimenpiteitä

Lähtötilannemittauksen mukaan vihreä siirtymä on tärkeällä sijalla Pohjoismaiden asialistalla. Pohjoismaat ovat edistyneet erityisesti energiantuotannon ja maatalouden vihreässä siirtymässä. Kulutuksen ja tuotannon supistaminen ja luonnonvarojen ja luonnon monimuotoisuuden suojelu eivät kuitenkaan etene yhtä ripeästi.

Myönteisenä asiana todettakoon, että sekä uusiutuvan energian käyttö että luonnonmukaisten viljelyalueiden osuus on kasvanut. Mikäli nykyinen kehityssuunta jatkuu, Pohjoismaat saavuttavat vuoden 2030 mennessä tavoitteensa kummankin indikaattorin osalta. Toinen vahvuus on jätteiden kierrätys kunnissa. Näyttää siltä, että tämä tavoite on jo saavutettu.

Muillakin alueilla suunta on myönteinen. Lähtötilannemittaus kuitenkin osoittaa yksiselitteisesti, että Pohjoismaiden on tehostettava toimiaan voidakseen saavuttaa Visio 2030:n tavoitteet.

Erityisesti Pohjoismaiden kasvihuonekaasupäästöt kiinnittävät huomiota – lähtötilannemittauksen mukaan siinä on huomattavia haasteita kaikkien parametrien osalta. Vaikka kehitys onkin oikeansuuntaista, vauhti ei riitä siihen, että tavoitteisiin päästäisiin vuoteen 2030 mennessä.

Myös Pohjoismaiden materiaalijalanjälki ja energiankulutus ovat liian suuria. Materiaalijalanjäljen osalta kehitys on sitä paitsi vääräsuuntaista.

Kasvihuonekaasupäästöihin liittyy läheisesti arktisen merijään sulaminen, mikä tarkoittaa jään peittämän alueen supistumista. Haaste on niin suuri, etteivät Pohjoismaat kykene ratkaisemaan sitä yksinään, mutta ne voivat ohjata kansainvälistä työtä.

Vedenalaisen ja maanpäällisen elämän ja samalla Pohjoismaiden luonnon monimuotoisuuden suojelusta on lähtötilannemittauksen mukaan sekä myönteisiä että kielteisiä viitteitä. Luonnonmukainen maatalous yleistyy – niin paljon, että tavoitteeseen päästään vuoteen 2030 mennessä, mikäli kehityssuunta pysyy samana. *Maanpäällisen elämän* osalta tilanne on yleisesti ottaen järkevä. Huolta aiheuttaa kuitenkin lintukannan supistuminen ja suojeltujen alueiden osuuden kasvun pysähtyminen – niin maalla kuin merelläkin. Itämeren rehevöityminen on toinen iso haaste, eikä tavoitteisiin luultavasti päästä vuoteen 2030 mennessä, vaikka kehitys onkin oikeansuuntaista.

Seuraavassa kuvataan kunkin fokusalueen tilannetta ja kehitystä.

Ilmastotekoja

Pohjoismaiden kasvihuonekaasupäästöt ovat yhä liian suuria

Kasvihuonekaasupäästöt	Kulutuksen kasvihuonekaasupäästöt	Arktisen merialueen jääpeite
		

Ilmastotekojen fokusalueella käytettyjen indikaattorien mukaan Pohjoismailla on haasteita kaikkien kolmen indikaattorin kohdalla.

Pohjoismaiden oman tuotannon kasvihuonekaasupäästöt⁴ ovat yhä liian suuret suhteessa eri Pohjoismaiden kansallisiin tavoitteisiin, vaikka ne ovatkin merkittävästi pienemmät kuin vertailukelpoisten maiden ryhmässä. Mikäli kehitys jatkuu ennallaan, Pohjoismaat eivät saavuta tavoitteitaan vuoteen 2030 mennessä. Tulevan kehityssuunnan arviointi perustuu kuitenkin yksinomaan historialliseen kehitykseen, eikä siinä oteta huomioon Pohjoismaiden strategioita eikä tulevia toimia kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi.

Kulutuksen kasvihuonekaasupäästöt, joissa on mukana sekä Pohjoismaissa että ulkomailla tuotettujen tuotteiden kulutus, voidaan tätä nykyä laskea ainoastaan Ruotsissa. Jos pohjoismaista tilannetta arvioidaan Ruotsin nykyisten päästöjen pohjalta, tavoitteen saavuttamisessa on merkittäviä haasteita. Ruotsin päästöt ovat kuitenkin vähentyneet tasaisesti vuodesta 2010, mikä on myönteistä, mutta – historiallisen kehityksen nojalla – se ei riitä tavoitteiden saavuttamiseen. Toiveena on saada tietoa vastedes useammista Pohjoismaista, niin että indikaattorille voidaan laskea todellinen pohjoismainen arvio.⁵

Myös arktisen merijään asteittainen sulaminen – mitattuna neliökilometreinä arktisen alueen jääpeitteen pinta-alasta (ks. liite 1) – on haaste ja ilmiö, jonka useimmat asiantuntijat kytkevät kasvihuonekaasupäästöihin. Kehitys kulkee siltä osin väärään suuntaan. Arktinen jääpeite on supistunut vuoden 1990 jälkeen 11,7:stä 10,2 miljoonaan neliökilometriin. Mikäli nykyinen kehityssuunta jatkuu, jääpeite on vuonna 2030 enää 9,5 miljoonaa neliökilometriä. Asiantuntijoiden ennusteet jääpeitteen tulevasta supistumisesta ja sen seurauksista vaihtelevat huomattavasti, mutta useimmat pitävät nykyisen kehityksen jatkumista haasteena ja mahdollisesti hyvin suurena uhkana ilmastolle ja koko maapallolle.

Lähtötilannemittauksen mukaan sekä kasvihuonekaasupäästöt että arktisen merijään sulaminen ovat haasteita Pohjoismaille. Kehityssuunnat ovat sellaisia, että tavoitteiden saavuttaminen edellyttää lisätoimenpiteitä.

4. Tarkempaa tietoa Pohjoismaiden oman tuotannon kasvihuonekaasupäästöjen ja kulutuksen kasvihuonekaasupäästöjen välisestä erosta saa esimerkiksi täältä: Greenhouse gas inventory – Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Greenhouse_gas_inventory.
5. Indikaattoreita varten kerättyjen tietojen pohjana on menetelmästä johtuen oltava vähintään 50 % Pohjoismaiden senhetkisestä väkiluvusta. Indikaattorin 1.1.2 kohdalla on tehty poikkeus, koska lähtötilanneraporttiin on haluttu saada alustava käsitys tilanteesta.

Yhteiskunnallisten toimijoiden mielestä Pohjoismailla on siinä tärkeä tehtävä: vaikka Pohjoismaiden kasvihuonekaasupäästöt ovat vain murto-osa maailmanlaajuista päästöistä, Pohjoismaat voivat ohjata kansainvälistä kehitystä ja toimia tiennäyttäjinä muulle maailmalle muun muassa kansainvälisissä ilmastoneuvotteluissa.

LISÄTIETOA

- Danmarks samlede forbrugsbaserede klimaaftryk (2021): https://ens.dk/sites/ens.dk/files/Basisfremskrivning/delrapport_2_-_beregning_af_danmarks_samlede_forbrugsbaserede_klimaafttryk.pdf
- The Road Towards Carbon Neutrality in the Different Nordic Countries (2020): <https://www.norden.org/fi/node/46465>
- Demokratia ja ilmastotoimet Pohjoismaissa - yhteinen suunta, erilaiset kysymykset (2020): <https://www.norden.org/fi/node/44731>
- Snow, Water, Ice and Permafrost in the Arctic Summary for Policy-makers (2017): <https://swipa.amap.no/>

Edullista ja puhdasta energiaa *Uusiutuvan energian käyttö yleistyy, mutta energiankulutus on edelleen liian suurta*

Uusiutuva energia	Energiaintensiteetti	Kasvihuonekaasuintensiteetti
		

Edullisen ja puhtaan energian fokusalueeseen liittyvien indikaattorien mukaan Pohjoismailla on yhä haasteita, vaikka useilla alueilla onkin tapahtunut edistystä.

Yli puolet Pohjoismaissa kulutetusta energiasta on peräisin uusiutuvista energialähteistä. Pohjoismaat ovat siis hyvää vauhtia saavuttamassa tälle alueelle asettamansa tavoitteet, ja kehityssuunta on niin myönteinen, että jos se jatkuu samanlaisena, tavoitteet voidaan saavuttaa vuoteen 2030 mennessä.

Pohjoismaiden energiantensiteetti (energiankulutus suhteessa BKT:hen) näyttää lähtötilannemittauksessa suurena haasteena. Tätä on

tarkasteltava suhteessa EU:n kokonaistavoitteeseen, joka on 32,5 prosentin parannus vuoteen 2018 verrattuna. EU-tavoite koskee EU:ta kokonaisuutena, eikä sitä ole eritelty maittain, mutta se voidaan nähdä toimenpiteiden askelmerkkinä. Siinä mielessä kehitys kulkee oikeaan suuntaan, joskaan ei riittävän nopeasti, jotta tavoitteet saavutettaisiin vuonna 2030.

Kasvihuonekaasuintensiteetti eli energiaan liittyvien kasvihuonekaasupäästöjen ja energian bruttokulutuksen suhde (ks. myös liite 1) arvioidaan lähtötilanteessa merkittäväksi haasteeksi. Sitä on tarkasteltava suhteessa täyden vähennyksen tavoitteeseen. Kehitys on kuitenkin maltillisen myönteistä: Kasvihuonekaasuintensiteetti on laskenut tasaisesti kaikkiaan noin kolmanneksella vuodesta 1996 lähtien. Vaikkei kehitys olekaan riittävään nopeaa tavoitteiden saavuttamiseen vuonna 2030, se on silti nopeampaa kuin vertailukelpoisten maiden ryhmässä.

Kaiken kaikkiaan Pohjoismaat pärjäävät parhaiten uusiutuvien energialähteiden käytössä, mutta energiantensiteettiä – eli energiankulutusta suhteessa taloudellisen tai fyysisen arvon tuottamiseen – on pienennettävä, jotta tavoitteisiin päästäisiin vuoteen 2030 mennessä. Myönteistä on se, että kaikissa fokusalueen indikaattoreissa tapahtuu edistystä.

LISÄTIETOA

- Nordics lead Europe in renewables (2021): https://www.nordicenergy.org/article/nordics-lead-europe-in-renewables/?mc_cid=839dea502e&mc_eid=9d115a9781
- Progress Towards Nordic carbonneutrality – Tracking Nordic Clean Energy Progress 2020 (2020): <https://www.nordicenergy.org/wordpress/wp-content/uploads/2020/04/Tracking-Nordic-Clean-Energy-Progress-2020.pdf>
- Fit for Purpose? Toward trade rules that support fossil fuel subsidy reform and the clean energy transition (2020): <https://www.norden.org/fi/node/47998>
- Sustainable use of biomass for heating and transport fuel (2020): <https://www.nordicenergy.org/wordpress/wp-content/uploads/2020/02/Sustainable-use-of-biomass-for-heating-and-transport-fuel-1.pdf>

Vastuullista kuluttamista

Materiaalijalanjälki on liian suuri

Materiaalijalanjälki	Jätteen kierrätys kunnissa	Ympäristömerkintä
		

Vastuullisen kuluttamisen fokusaluetta koskevat indikaattorit antavat vaihtelevan kuvan.

Erityisesti materiaalijalanjälki on merkittävä haaste Pohjoismaille. Pohjoismaat ovat jääneet jälkeen sekä parhaiten pärjänneistä OECD-maista että vertailukelpoisten maiden ryhmästä, ja kehitys kulkee väärään suuntaan. Kehityssuunnan on muututtava, mikäli tavoitteet halutaan saavuttaa vuoteen 2030 mennessä.

Myönteisempänä näyttäytyy jätteen kierrätys Pohjoismaiden kunnissa. Siltä osin Pohjoismaiden katsotaan alueena jo päässeen tavoitteisiinsa. Kehitys on kuitenkin polkenut paikallaan vuoden 2015 jälkeen, ja tällä hetkellä näyttää siltä, että vertailukelpoiset maat ovat ajamassa Pohjoismaiden ohi, mikäli historiallinen suunta jatkuu. Yhteiskunnalliset toimijat ovat huomauttaneet, etteivät indikaattorit huomioi sitä, että joidenkin Pohjoismaiden kokonaisjätetuotanto on suuri EU-kontekstissa.

Pohjoismaisen Joutsen-ympäristömerkin käyttöä on mitattu vuodesta 2014 lähtien. Ympäristömerkkilisenssien määrä on kasvanut jonkin verran vuoden 2014 jälkeen ja on tällä hetkellä suhteellisen hyvä. Ympäristömerkinnän käyttöä voisi kuitenkin lisätä, sillä nykyisellä kehitystahdilla tavoitteita ei saavuteta vuoteen 2030 mennessä.

Kaiken kaikkiaan Pohjoismailla on edelleen haasteita vastuullisen kuluttamisen saralla. Erityisesti materiaalijalanjälkeä on syytä pienentää, sillä se on iso haaste, mutta myös ympäristömerkinnän käyttöä voitaisiin lisätä.

LISÄTIETOA

- Sustainable Public Procurement and the Sustainable Development Goals (2021): <https://www.norden.org/fi/node/51375>
- Low-Carbon Circular Transition in the Nordics (2021): <https://www.norden.org/fi/node/51466>
- Strategies and methods for implementing CE in construction activities in the Nordic countries (2021):

<https://www.norden.org/fi/node/50624>

- Accelerating low-carbon construction with wood – a Nordic Policy Snapshot (2021): <https://www.norden.org/fi/node/48955>
- Nordic Youth As Sustainable Changemakers – In the transition to sustainable consumption and production (2019): <https://www.norden.org/fi/node/48956>
- Sustainable Consumption and Production – An Analysis of Nordic Progress towards SDG12, and the way ahead (2018): <https://www.norden.org/fi/node/41950>

Maanpäällinen elämä

Luonnonsuojelu ja luonnonmukaisuus saavat jalansijaa, mutta luonnon monimuotoisuus on uhattuna

Suojellut luontoalueet	Luomuviljelyalueet	Viljelymaiden tavallisimmat linnut
		

Maanpäälliseen elämään liittyvät indikaattorit osoittavat Pohjoismailla olevan sekä vahvuuksia että haasteita maanpäällisen luonnon ja sen monimuotoisuuden suojelussa. Tällä hetkellä fokusalueen tilanne on suhteellisen hyvä, mutta pysähtyneeseen tai väärän suuntaiseen kehitykseen kahdella kolmesta indikaattorista on vastedes kiinnitettävä huomiota.

Vajaat 17 prosenttia Pohjoismaiden maapinta-alasta on suojeltu, kun mukaan lasketaan kansallispuistot ja Natura-alueet. Pohjoismailla on siis edelleen parantamisen varaa tämän indikaattorin osalta suhteessa EU:n 30 prosentin tavoitteeseen, vaikka Pohjoismaat pärjäävätkin vertailukelpoisten maiden ryhmää paremmin. Tilanne on pysynyt ennallaan vuodesta 2012, ja jos suunta pysyy samana, tavoitteita ei tältä osin saavuteta vuoteen 2030 mennessä.

Myönteisempää on se, että luonnonmukaisen viljelyalan osuus kasvaa Pohjoismaissa. Luomuviljelyn monipuolisuus, torjunta-aineettomuus ja olemassa olevan luonnon suojelu edistävät luonnon monimuotoisuutta. Pohjoismaiden viljelyalasta on luomuviljelyssä 15 prosenttia, mikä kuitenkin on melko kaukana EU:n 25 prosentin tavoitteesta, vaikka Pohjoismaat

pärjäävätkin hyvin suhteessa vertailukelpoisten maiden ryhmään. Myönteisintä on se, että mikäli nykyinen kehityssuunta jatkuu, tavoitteet saavutetaan vuoteen 2030 mennessä.

Tällä hetkellä viljelyalueiden lintukantojen arvioidaan olevan tavoitteiden mukaisia. Näköpiirissä on kuitenkin merkittäviä haasteita, sillä lintukannat kutistuvat huomattavasti lähivuosina. Suuntaus näkyy maissa, joihin Pohjoismailla on tapana verrata itseään, ja se osoittaa luonnon monimuotoisuuden olevan uhattuna.

Lähtötilannemittauksen maanpäällistä elämää koskevat kolme indikaattoria antavat kaiken kaikkiaan suhteellisen hyvän kuvan Pohjoismaista, ja etenkin luomuviljelyyn käytetyn viljelymaan osuuden kasvu on tavoitteiden saavuttamisen kannalta myönteistä. Lintukantojen supistuminen on huolestuttavaa, ja se on suojeltujen alueiden osuuden ohella alue, jossa Pohjoismailla on tulevaisuudessa parantamisen varaa. Lähtötilannemittauksen kvalifioineet asiantuntijat ovat korostaneet, että alueen lähempi tarkastelu lisäindikaattorien, kirjallisuuskatsauksen ja asiantuntijalausuntojen avulla antaisi yksityiskohtaisemman kuvan tilanteesta.

LISÄTIETOA

- Synergy in conservation of biodiversity and climate change mitigation (2021): <https://www.norden.org/fi/node/50850>
- National targets and local incentives for the management of natural areas in the Nordic countries (2021): <https://www.norden.org/fi/node/50303>
- Downscaling climate projections – towards better adaptation strategies in the Nordic countries (2021): <https://www.norden.org/fi/node/49156>
- Ten trends for the sustainable bioeconomy in Nordic Arctic and Baltic Sea Region (2020): <https://www.norden.org/fi/node/47314>
- Det nordiska skogsbruket - utmaningar i en framtid präglad av mer extremväder (2019): <https://www.norden.org/fi/node/37244>
- Sammen mod en global aftale for natur og mennesker (2019): <https://www.norden.org/fi/node/40264>

Vedenalainen elämä

Rehevöityminen ja liikakalastus uhkaavat merenalaisen luonnon monimuotoisuutta

Suojellut merialueet	Itämeren rehevöityminen	Jäämeren ja Barentsin-meren kalakannat
		

Vedenalaiseen elämään liittyvät indikaattorit osoittavat Pohjoismailla olevan haasteita vedenalaisen luonnon ja sen monimuotoisuuden suojelussa.

Suojeltujen merialueiden osuus on Natura 2000:n⁶ mukaan tällä hetkellä kaukana EU:n tavoitteesta. Vaikka nykykehitys onkin myönteistä, se ei riitä tavoitteiden saavuttamiseen vuonna 2030. On huomionarvoista, että vertailukelpoisten maiden ryhmässä kehitys on ollut vuoden 2016 jälkeen niin myönteistä, että ne ovat ohittaneet Pohjoismaat.

Myös Itämeren rehevöityminen⁷ on merkittävä haaste suhteessa Helsingin komission asettamaan ylärajaan. Vaikka rehevöityminen onkin vähentynyt tasaisesti vuodesta 1995, näyttää siltä, ettei tavoitetta nykyisen kehityskulun vallitessa saavuteta vuoteen 2030 mennessä.

Jäämeren ja Barentsinmeren kalankantojen arvioidaan olevan edelleen uhattuina: Kalakannat (turska, silli ja mustakitaturška) olivat vuonna 2019 vajaat 15 miljoonaa tonnia. Se merkitsee merkittävää laskua vuoden 2004 kannoista, jotka olivat hieman yli 21 miljoonaa tonnia, ja tämän historiallisen kehityssuunnan nojalla arvioidaan, ettei kehitys pysy aikataulussa.

Kaiken kaikkiaan merenalaisen elämän ja siten pohjoismaisen luonnon monimuotoisuuden suojelussa on haasteita. Tällä hetkellä haasteina ovat erityisesti rehevöityminen ja suojeltujen merialueiden osuus, eikä tavoitteita saavuteta nykyisellä kehitysvauhdilla yhdenkään indikaattorin osalta vuoteen 2030 mennessä. Jäämeren ja Barentsinmeren kalakantojen osalta kehitys kulkee sitä paitsi tällä hetkellä väärään suuntaan. Mainittakoon, etteivät Pohjoismaat ole yksinään vastuussa mainittujen merialueiden luonnon monimuotoisuuden suojelusta, mutta niillä on hyvän esimerkin antamisen lisäksi mahdollisuus nostaa ongelmat esille sopivilla kansainvälisillä foorumeilla ja ympäristösopimuksissa.

6. Kaikki EU-maat ovat nimenneet joitain luontoalueita. Alueet on nimetty sillä perusteella, että EU arvioi niiden luonnon olevan tärkeää ja arvokasta. Valituista alueista käytetään nimeä "Natura 2000 -alue". Lisätietoa on täällä: https://naturstyrelsen.dk/media/nst/Attachments/natura2000104119_ny_low.pdf

7. Rehevöityminen tarkoittaa sitä, että järvissä tai merissä on liikaa ravinteita. Se johtuu usein lannoitevalumista. Katso esim. <https://undervisning.wwf.dk/eutrofiering-0>

LISÄTIETOA

- Blue Carbon – climate adaptation, CO2 uptake and sequestration of carbon in Nordic blue forests (2021)
<https://www.norden.org/fi/node/49407>
- Science in brief: OMAI – Assessing acidification in the Baltic Sea (2021): <https://www.norden.org/fi/node/50129>
- Strengthen the Global Science and Knowledge Base to Reduce Marine Plastic Pollution (2021):
<https://www.norden.org/fi/node/50660>
- Clean Nordic Oceans main report – a network to reduce marine litter and ghost fishing
(2020): <https://www.norden.org/fi/node/43211>
- Policy brief: Nordic coastal cleanup (2020):
<https://www.norden.org/fi/node/42757>

Kuvat: Common Ground Media, Unsplash.com & Norden.org

Kilpailukykyinen Pohjola

Haluamme yhdessä edistää Pohjolan vihreää kasvua, joka perustuu tietoon, innovointiin, liikkuvuuteen ja digitaaliseen integraation.

Lähtötilannemittaus osoittaa, että Pohjolasta on hyvää vauhtia tulossa vihreään kasvuun, innovointiin, liikkuvuuteen ja kiertotalouteen perustuva kilpailukykyinen alue.

Tavoitteisiin on jo päästy monien indikaattorien osalta, ja jos kehitys jatkuu ennallaan, Pohjolasta tulee vuoteen 2030 mennessä entistä kilpailukykyisempi alue.

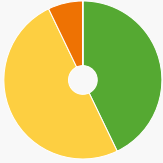
Lähtötilannemittaukseen osallistuneet yhteiskunnalliset toimijat korostavat, että hyvin koulutettu väestö ja kärkiasema vihreän innovoinnin saralla ovat avainedellytyksiä sille, että Pohjoismaat pystyvät säilyttämään asemansa. Lähtötilannemittauksen mukaan Pohjoismailla on tässä paljon parantamisen varaa.

Kaaviossa 3 kuvataan kilpailukykyisen Pohjolan indikaattorien tilannetta ja kehityssuuntaa.

”

Keskimääräistä alhaisempi koulutustaso ja asema työmarkkinoilla enteilevät monesti alhaisempaa osallistumista koulutukseen myös myöhemmin työuran aikana.

Pia Björkbacka, Suomen
Ammattiliittojen Keskusjärjestö
SAK

Kaavio 3. Kilpailukykyisen Pohjolan indikaattorien tilanne ja kehityssuunta⁸

Hyvä koulutus	Korkea-asteen koulutus	Koulutuksen keskeyttäminen	Aikuis- ja täydennyskoulutus
	● ↑	● ↗	● ↑
Ihmisarvoista työtä ja talouskasvu	Työllisyysaste	Kiertotalouden alla työskentelevät	Talouskasvu
	● ↑	● →	● ↓
Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja	Tutkimus- ja kehityskustannukset	Vihreät patenttihakemukset	Digitalouden ja -yhteiskunnan indeksi (DESI)
	● ↑	● ↑	● ↑
Kestävät kaupungit ja yhteisöt	Linja-auto- ja junaliikenne	Kaupunkialueiden hiukkaspäästöt	Avoin tila rakennetulla alueella
	● →	● ↑	- -
Vapaa liikkuvuus	Pohjolan sisäinen maahanmuutto	Tuonti Pohjoismaista	Työssäkäynti Pohjoismaiden rajojen yli
	● →	● ↑	● ↓

Tilanne

- = Tällä hetkellä Pohjoismaat täyttävät tavoitteet
- = Haasteita on jäljellä
- = Merkittäviä haasteita
- = Suuria haasteita

Kehitysnuolet

- ↑ = Pohjoismaat ovat aikataulussa
- ↗ = Maltillisia parannuksia
- = Kehitys on pysähtynyt
- ↓ = Kehitys kulkee väärään suuntaan

8. Tilastotietoihin voi tutustua pohjoismaisessa tilastotietokannassa: <https://indicators.nordicstatistics.org/ourvision2030>

Kilpailukykyinen Pohjola voi määrittää suunnan kohti kestävyyttä ja vihreää kasvua

Pohjola on kilpailukykyinen alue, jonka väestö on hyvin koulutettua ja työllisyysaste korkea. Myös tutkimuksella ja vihreällä innovoinnilla on vahva asema. Tämä on lähtötilannemittauksen antama vaikutelma.

Lähtötilannemittaus osoittaa niin ikään, että Pohjoismaat käyvät vilkasta keskinäistä kauppaa. Haasteita on kuitenkin sekä Pohjoismaiden välisessä työpendelöinnissä että muuttamisessa toiseen Pohjoismaahan. Näiltä osin kehitys on joko pysähtynyt tai menossa huonompaan suuntaan. Vaikka Pohjola onkin tätä nykyä pitkälti integroitunut, kehitys on saatava kääntymään, mikäli tavoite integroidusta Pohjolasta halutaan saavuttaa.

Koulutus on yksi Pohjoismaiden kilpailukyvyn peruskivistä. Maidemme väestö on yleisesti hyvin koulutettua, mutta huomio kiinnittyy etenkin kahteen haasteeseen. Tavoitteet eivät ole täyttyneet ensinnäkään opintojen keskeyttämisen osalta. Kehitys on ollut viime vuosina myönteistä, mutta nykyvauhdilla tavoitteita ei saavuteta vuoteen 2030 mennessä. Toiseksi miehillä on naisia suurempi riski opintojen keskeyttämiseen, ja he kouluttautuvat ylipäätään naisia vähemmän. Tähän jo ennestään tuttuun haasteeseen tulee tarttua, sillä hyvin koulutettu väestö on koko pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusta.

Pohjolan entistä vahvemman kilpailukyvyn tulee Visio 2030:n mukaan perustua vihreään ja osallistavaan kasvuun. Samaa painottavat myös lähtötilannemittauksen laadintaan osallistuneet yhteiskunnalliset toimijat. Lähtötilannemittauksen antama kuva on tältä osin kirjava. Toisaalta on myönteistä, että Pohjoismaiden kaupungeissa on puhdas ilma. Toisaalta sekä vihreitä patenttihakemuksia että vihreitä työpaikkoja voisi olla enemmänkin, ja vihreiden työpaikkojen kehitys polkee paikallaan. Sama koskee julkisen liikenteen käyttöä Pohjoismaiden kaupungeissa.

Tämä vahvistaa *vihreän Pohjolan* strategisella painopistealueella saatua vaikutelmaa. Vihreä siirtymä etenee, mutta sitä voidaan vauhdittaa.

Seuraavassa kuvataan kunkin viiden fokusalueen tilannetta ja kehitystä.

Hyvä koulutus

Pohjoismaiden väestö on hyvin koulutettua, mutta haasteena on koulutuksen keskeyttäminen

Korkea-asteen koulutus	Koulutuksen keskeyttäminen	Aikuis- ja täydennyskoulutus
		

Hyvän koulutuksen fokusalueen lähtötilannemittaus osoittaa, että Pohjoismaiden väestö on yleisesti hyvin koulutettua.

Tarkasteltaessa korkea-asteen koulutusta voidaan todeta, että puolet Pohjoismaiden 30–34-vuotiaasta väestöstä on suorittanut lukion jälkeisen koulutuksen (2019). Tilanne on huomattavasti parempi kuin vertailukelpoisten maiden ryhmässä, ja Pohjoismaat ovat tämän indikaattorin osalta jo päässeet tavoitteisiin. Kehitys on ollut nousujohtoista vuodesta 1999 lähtien, jolloin vain yhdellä kolmasosalla 30–34-vuotiaista oli korkea-asteen tutkinto. Vähemmän ilahduttavaa on sen sijaan se, että vaikka 58 prosenttia Pohjoismaiden naisista on suorittanut lukion jälkeisen koulutuksen, vain 42 prosentilla Pohjoismaiden miehistä on korkea-asteen tutkinto (2019). Sukupuolten välinen ero näyttää jopa kasvavan entisestään, mikäli kehitys jatkuu ennallaan. Lähtötilannemittaus paljastaa koulutustasossa myös jonkin verran alueellisia eroja, mutta niiden syyt eivät käy ilmi mittauksesta.

Koulutuksen keskeyttäminen on haaste Pohjoismaille. Vuonna 2019 koulutuksensa keskeyttäneiden osuus oli 8 prosenttia (18–24-vuotiaiden ikäryhmän perusteella mitattuna), eivätkä Pohjoismaat lukeudu EU-maiden parhaimmistoon. Myönteistä on sen sijaan se, että koulutuksen keskeyttäneiden osuus on laskenut tasaisesti 11 prosentista (vuonna 2006) nykyiseen 8 prosenttiin (vuonna 2019). Kehitys etenee kuitenkin sen verran hitaasti, ettei tavoitteeseen päästä vuoteen 2030 mennessä. Eriarvoisuusnäkökulmasta on merkillepantavaa, että miehet (9,7 prosenttia) olivat vuonna 2019 naisia (6,6 prosenttia) suuremmassa vaarassa keskeyttää opintonsa.

Aikuis- ja täydennyskoulutuksen osalta Pohjoismaiden tilanne näyttää hyvältä. Pohjoismaat pärjäävät huomattavasti paremmin kuin vertailukelpoisten maiden ryhmä ja yltävät nykyisellään pohjoismaisiin tavoitteisiin. Myös tämän indikaattorin osalta naisten tilanne on parempi kuin miesten: sukupuolten välinen koulutuskuilu on yli 10 prosenttia (2019). Aikuis- ja täydennyskoulutukseen osallistuminen vähenee tasaisesti iän myötä. Yli kaksi kertaa niin moni 18–24-vuotiaista osallistuu aikuis- ja täydennyskoulutukseen kuin 55–64-vuotiaista.

Lähtötilannemittaus antaa kaiken kaikkiaan kuvan Pohjolasta hyvin

koulutettuna alueena – ja koulutus on Visio 2030:n mukaan yksi pohjoismaisten hyvinvointiyhteiskuntien kulmakivistä. Pohjoismailla on kuitenkin parantamisen varaa koulutuksen keskeyttämisen osalta. Kaikkien näiden kolmen indikaattorin yhteydessä on tarpeen kiinnittää huomiota miesten ja naisten väliseen koulutuskuluun: miehet suorittavat naisia harvemmin korkea-asteen tutkinnon, ja heillä on suurempi riski keskeyttää opintonsa.

LISÄTIETOA

- Mapping Education for Sustainability in the Nordic Countries (2021): <https://www.norden.org/fi/node/50089>
- School achievement and health development in the Nordic countries – Knowledge gaps and concerns about school-age children (2021): <https://www.norden.org/fi/node/50661>
- Education at a Glance 2020 (2020): <https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/>
- Basic digital skills for adults in the Nordic countries (2020): <https://nvl.org/content/basic-digital-skills-for-adults-in-the-nordic-countries>

Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua *Työllisyysaste on Pohjoismaissa korkea, mutta vihreiden työpaikkojen osuutta voidaan vahvistaa*

Työllisyysaste	Kiertotalouden alalla työskentelevät	Talouskasvu
		

Ihmisarvoisen työn ja talouskasvun fokusalueen lähtötilannemittaus osoittaa, että Pohjoismaiden talouden ja työllisyyden tilanne on hyvä, mutta etenkin vihreiden työpaikkojen osuutta voidaan vahvistaa.

Pohjoismaat ovat 75 prosentin työllisyysasteellaan (2019) OECD-maiden kärkeä, ja suuntaus on pysynyt samana jo vuosia. Miesten työllisyysaste on vajaat 4 prosenttia parempi kuin naisten. Paras työllisyysaste on odotetusti

35–54-vuotiailla. Myös 55–63-vuotiaiden työllisyysaste on korkea (73 prosenttia), ja kyseisen ikäryhmän työllisyysaste on noussut 10 prosenttia viimeksi kuluneiden 15 vuoden aikana, mikä on hyvä asia.

Tilanne ei ole aivan yhtä suotuisa tarkasteltaessa kiertotalouden työpaikkojen osuutta yksityisellä sektorilla. Pohjoismaat pärjäävät paremmin kuin vertailukelpoisten maiden ryhmä, mutta eivät silti yllä parhaiten suoriutuvien EU-maiden tasolle. Kehitys on ollut pysähdyksissä vuodesta 2008 lähtien, eikä tavoitteisiin päästä vuoteen 2030 mennessä, mikäli kehitys jatkuu ennallaan.

Pohjoismaiden talouskasvu on ollut vuodesta 2000 alkaen lähtökohtaisesti positiivista lukuun ottamatta finanssikriisin yhteydessä tapahtunutta huomattavaa notkahdusta. Lähtötilannemittauksen mukaan Pohjoismailla on yhä parantamisen varaa, kun tilannetta verrataan OECD-maiden parhaimmiston talouskasvuun. Mittaukseen osallistuneet yhteiskunnalliset toimijat painottavat kuitenkin, että on tavoiteltava pikemminkin osallistavaa vihreää kasvua kuin nopeimman talouskasvun maille tunnusomaista kasvua.

Lähtötilannemittauksessa esitetty kehityssuunta perustuu pelkkään yksinkertaiseen historialliseen ennusteeseen, joten siihen on syytä suhtautua varauksella. Punainen kehityssuoli kuvaa sitä, että kasvun *kehityksen* ennustetaan hidastuvan (laskevan) edellisistä vuosista, vaikka *kasvu* itsessään on positiivista. Laskelmaan ei ole sisällytetty koronapandemian tai muiden taloudellisten ja yhteiskunnallisten virtausten seurauksia, mutta ne tulevat epäilemättä näkymään tulevissa tilannekatsauksissa.

Lähtötilannemittaus antaa kaiken kaikkiaan kuvan korkean työllisyyden ja positiivisen talouskasvun alueesta. Parantamisen varaa on etenkin, kun on kyse vihreiden työpaikkojen osuuden vahvistamisesta ja siten myös innovointiin pohjautuvan, työpaikkoja luovan ja kilpailukykyä parantavan vihreän talouden tukemisesta.

LISÄTIETOA

- The Future of Work in the Nordic countries – Opportunities and Challenges for the Nordic Life Models (2021): <https://www.norden.org/fi/node/51152>
- Analyse af udvikling og respons i nordiske arbejdsmarkeder som følge af Covid-19 pandemien (2021): <https://www.teknologisk.dk/ydelser/analyse-af-udvikling-og-respons-i-nordiske-arbejdsmarkeder-som-foelge-af-covid-19-pandemien/42769>
- Fjernarbejdets betydning for arbejdsmiljøet i Norden

(2021): <https://oxfordresearch.dk/publications/fjernarbejds-betydning-for-arbejdsmiljoet-i-norden/>

- Genusperspektiv på framtidens högteknologiska arbetsliv – En nordisk forskningsöversikt, inventering och analys av utbildningsval inom STEM (2021): <https://www.norden.org/fi/node/50414>
- Ny teknik och digitala lösningar för ökad inkludering i arbetslivet (2021): <https://nordicwelfare.org/fi/publikationer/ny-teknik-och-digitala-losningar-for-okad-inkludering-i-arbetslivet/>
- Nordic Economic Policy Review 2020 – Financial regulation and macroeconomic stability in the Nordics (2020): <https://www.norden.org/fi/node/47063>

Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja

Vihreä innovointi ja digitalisaatio yleistyvät Pohjoismaissa

Tutkimus- ja kehityskustannukset	Vihreät patenttihakemukset	Digitalouden ja -yhteiskunnan indeksi (DESI)
		

Kestävän teollisuuden, innovaatioiden ja infrastruktuurien

lähtötilannemittaus osoittaa kyseisen fokusalueen kuuluvan Pohjoismaiden vahvuuksiin.

Pohjoismaat täyttävät jo nykyisellään tutkimus- ja kehitysinvestointeihin liittyvät tavoitteet. Investointitaso on pysynyt vakaana vuodesta 2003 nykypäiviin, minkä vuoksi Pohjoismaiden ennustetaan pääsevän tavoitteeseen myös vuonna 2030. Samalla ajanjaksolla Pohjoismaiden investoinnit ovat olleet suuremmat kuin vertailukelpoisten maiden investoinnit, vaikka ero onkin kaventumassa.

Vihreiden patenttihakemusten määrä on liki kaksinkertaistunut

Pohjoismaissa vuodesta 2003, ja Pohjoismaat ovat myös tällä alueella pärjänneet yleisesti paremmin kuin vertailukelpoisten maiden ryhmä. Pohjoismaat eivät kuitenkaan kuulu OECD-maiden parhaimmistoon, minkä vuoksi niillä arvioidaan olevan edelleen parantamisen varaa.

Digitalouden ja -yhteiskunnan toimintakykyä mittaavan DESI-indeksin (Digital Economy and Society Index) kehitys on ollut niin ikään myönteinen. Pohjoismaat ovat tälläkin alueella vertailukelpoisten maiden ryhmän edellä, ja kehitys on jatkunut myönteisenä vuodesta 2017. Koska Visio 2030:n tavoitetaso on korkea ja koska Pohjoismaat ovat jo valmiiksi digitalisaation kärkimaita, Pohjoismaiden suoritusta on arvioitu DESI-indeksin huippuarvoon nähden. Sen valossa Pohjoismailla on edelleen parantamisen varaa.

Kestävän teollisuuden, innovaatioiden ja infrastruktuurien fokusalueen lähtötilannemittaus antaa kokonaisuudessaan myönteisen kuvan. Pohjoismaat investoivat tutkimukseen ja kehitykseen, ja digitalisaatioaste on korkea. Eniten parantamisen varaa on vihreiden patenttien osuudessa. Niiden osalta kehitystä on vauhditettava, mikäli tavoitteet halutaan saavuttaa.

LISÄTIETOA

- GovTech in the Nordic-Baltic region – The GovTech situation, challenges and recommendations (2021): <https://www.norden.org/fi/node/50248>
- Skills Policies - Building Capacities for Innovative and Resilient Nordic Regions (2020): <https://www.norden.org/fi/node/47964>
- Nordic cooperation on data to boost the development of solutions with artificial intelligence (2020): <https://www.norden.org/fi/node/46470>
- Governing the digital transition in Nordic Regions – The Human Element (2019): <https://www.norden.org/fi/node/44687>
- Accelerating 5G in the Nordic and Baltic region – steppingstones for cross border collaboration (2019): <https://www.norden.org/fi/node/40413>

Kestävät kaupungit ja yhteisöt

Julkisen liikenteen käyttöä on lisättävä Pohjoismaiden kaupungeissa

Linja-auto- ja junaliikenne	Kaupunkialueiden hiukkaspäästöt	Avoin tila rakennetulla alueella
		

Kestäviin kaupunkeihin ja yhteisöihin liittyvät indikaattorit antavat vaihtelevan kuvan.

Junan ja bussin käyttö ei ole Pohjoismaissa vielä tavoitellulla tasolla. Parhaiten pärjäävät OECD-maat ovat Pohjoismaiden edellä, ja kehitys on ollut pysähdyksissä viimeiset kaksikymmentä vuotta. Huomionarvoinen seikka on se, että kehitys taantuu parhaiten suoriutuvissa maissa, mikä osoittaa, että julkisen liikenteen käyttö on yhteinen haaste.

Myönteistä on sen sijaan se, että Pohjoismaiden hiukkaspäästöt ovat niin alhaiset, että tavoitteet on jo saavutettu. Pohjoismaat pärjäävät myös huomattavasti paremmin kuin vertailukelpoisten maiden ryhmä, ja nykyisen hyvän kehityssuunnan nojalla tavoitteiden uskotaan täyttyvän vuoteen 2030 mennessä.

Kolmannen indikaattorin osalta – avoin tila rakennetulla alueella – tietoa ei ole ollut saatavilla.

Kaksi muuta indikaattoria antavat kokonaisuudessaan vaihtelevan kuvan kaupunkien ja yhteisöjen kestävyyydestä: ilma on yhä puhtaampaa, mutta ihmisiä on vaikea saada käyttämään joukkoliikennettä. Yhteiskunnalliset toimijat ovat huomauttaneet, että mainitut kaksi indikaattoria kuvaavat kaupunkien ja paikallisyhteisöjen kestävyyttä vain osittain.

LISÄTIETOA

- Sustainable Nordic cities with focus on climate smart mobility (2021): <https://www.norden.org/fi/node/49358>
- The right to access the city: Nordic urban planning from a disability perspective (2020): <https://nordregio.org/publications/the-right-to-access-the-city-nordic-urban-planning-from-a-disability-perspective/>
- Overcoming barriers to social inclusion in Nordic cities through policy and planning (2020): <http://norden.diva->

portal.org/smash/get/diva2:1469509/FULLTEXT02.pdf

- Global goals for local priorities – The 2030 Agenda at local level (2018): <https://www.norden.org/fi/node/41914>
- The compact city of the North – functions, challenges and planning strategies (2018): <https://nordregio.org/publications/the-compact-city-of-the-north-functions-challenges-and-planning-strategies/>
- White Paper on Nordic Sustainable Cities (2017): <http://nordregio.org/publications/white-paper-on-nordic-sustainable-cities/>

Vapaa liikkuvuus

Pohjoismaat käyvät keskenään kauppaa, mutta maahanmuuttoon ja pendelöintiin liittyy haasteita

Pohjolan sisäinen maahanmuutto	Tuonti Pohjoismaista	Työssäkäynti Pohjoismaiden rajojen yli
		

Vapaan liikkuvuuden lähtötilannemittaus antaa kuvan alueesta, jolla keskinäinen kaupankäynti on vilkasta mutta jossa Pohjoismaiden välistä työpendelöintiä ja muuttamista muihin Pohjoismaihin voidaan vahvistaa. Tavoite integroituneesta Pohjolasta ei ole siis vielä toteutunut.

Lähtötilannemittauksen mukaan Pohjoismaiden väliseen maahanmuuttoon liittyy haasteita, eikä se ole tätä nykyä tavoitellulla tasolla. Muuttoliike oli huipussaan vuonna 2011, mutta se on sittemmin laskenut vuoden 1992 tasolle, jolloin se oli alhaisimmillaan. Tähänastisen kokonaiskehityksen nojalla kehityksen arvioidaan jatkossa pysähtyvän.

Pohjoismaiden välisen kaupankäynnin eli tavarantuonnin muista Pohjoismaista katsotaan lähtötilannemittauksessa olevan tavoitellulla tasolla. Sen osuus on tätä nykyä 21 prosenttia Pohjoismaiden kokonaistuonnista. Keskinäinen tuonti on vuodesta 2001 asti ollut vakaasti 21–24 prosenttia, mutta nykyinen kehityssuunta on laskeva. Mikäli kehityssuunta pysyy ennallaan, Pohjoismaat saavuttavat silti tavoitteen

myös vuonna 2030.

Toisiin Pohjoismaihin suuntautuvan työpendelöinnin katsotaan olevan hyvällä tasolla, mutta siihenkin liittyy haasteita. Pendelöinti on laskenut tasaisesti vuoden 2007 viimeisimmistä huippulukemista, ja jos kehitys jatkuu samanlaisena, tavoitteita ei saavuteta.

Kaiken kaikkiaan fokusalue antaa kuvan kaupankäynnin kannalta integroituneesta alueesta, jonka asukkaat kuitenkin muuttavat ja pendelöivät aiempaa harvemmin muihin Pohjoismaihin. Kehitys on saatava kääntymään, mikäli halutaan saavuttaa tavoite vilkkaasta liikkuvuudesta ja integroituneesta Pohjolasta.

LISÄTIETOA

- Nordic Cross-border Statistics (2021): <https://www.norden.org/fi/node/49829>
- Closed borders and divided communities – status report and lessons from Covid-19 in cross-border areas (2021): <https://www.norden.org/fi/node/50127>
- Policy brief: Nordic border communities in the time of COVID-19 (2021): <https://nordregio.org/publications/nordic-border-communities-in-the-time-of-covid-19/#>
- Varuhandel på lika villkor? Tull och moms i Norden ur ett gränshinderperspektiv (2020): <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1469177&dswid=6750>
- Mentala gränshinder Öresund – Danska och svenska företagens syn på hinder och möjligheter vid arbete över gränsen (2019): https://www.oresundsinstitutet.org/wp-content/uploads/2019/05/Mentala_granshinder_190322.pdf
- Mentala gränshinder – En studie av hur norska och svenska företagare erfar och uppfattar arbete över gränsen (2018): <https://www.oresundsinstitutet.org/wp-content/uploads/2018/02/20180212-Analys-mentala-granshinder-Norge-Sverige.pdf>

Kuvat: Common Ground Media

Sosiaalisesti kestävä Pohjola

Haluamme yhdessä edistää osallisuutta, tasa-arvoa ja yhtenäisyyttä alueella, jossa on yhteiset arvot ja jossa vahvistetaan kulttuurivaihtoa ja hyvinvointia.

Lähtötilannemittaus osoittaa, että Pohjolalle on alueena ominaista yhdenvertaisuus, terveys ja sosiaalinen luottamus ja että kehitys kulkee kokonaisuudessaan oikeaan suuntaan. Parantamisen varaakin on, etenkin kun on kyse EU:n ulkopuolelta tulleiden sijoittumisesta työelämään ja sukupuolten tasa-arvosta työmarkkinoilla. Integroidun Pohjolan tavoitteita voidaan vahvistaa myös kulttuurin alueella.

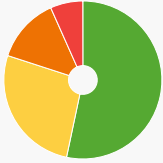
Lähtötilannemittaukseen osallistuneet yhteiskunnalliset toimijat korostavat, että on tärkeää pitää kiinni Pohjoismaiden yhteiskunnallisista arvoista, kuten osallisuudesta, yhdenvertaisuudesta ja sosiaalisesta yhteenkuuluvuudesta, niin että kaikki osallistuvat ja antavat oman panoksensa yhteisölle. Näin sekä tuetaan pohjoismaisia hyvinvointiyhteiskuntia että varmistetaan Pohjoismaille vahva asema kansainvälisessä kilpailussa.

Kaaviossa 4 kuvataan fokusalueen indikaattorien tilannetta ja kehityssuuntaa.

”

Pohjoismaisten yhteiskuntien tasa-arvoinen kulttuuri, vahvat laitokset ja kansalaisten luja luottamus merkitsevät sitä, että Pohjoismaat voivat raivata tietä ja osoittaa, miten ihmisistä, tiimeistä ja yhteistyöstä saadaan esiin parhaat puolet.

Chris McCormick, Design og arkitektur Norge (DOGA)

Kaavio 4. Sosiaalisesti kestävä Pohjan indikaattorien tilanne ja kehityssuunta⁹

Terveyttä ja hyvinvointia	Eliniänodote	Oma arvio terveydentilasta	Kuolleisuus ennaltaehkäistäviin ja parannettaviin sairauksiin
Sukupuolten tasa-arvo	Sukupuolittuneet työmarkkinat	Isien käyttämä osuus perhevapaista	Naisten osuus kansallisissa parlamenteissa
Eriarvoisuuden vähentäminen	Taloudellinen eriarvoisuus	Köyhyys- ja syrjäytymisuhka	EU:n ulkopuolelta tulevien sijoittuminen työmarkkinoille
Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta	Sosiaalinen luottamus	Kansallisiin vaaleihin osallistuminen	Rikollisuus, väkivalta ja ilkivalta
Vahvempi kulttuurielämä	Kulttuurituotteiden tuonti muista Pohjoismaista	Julkiset kulttuurimenot	Kotitalouksien kulttuurimenot

Tilanne

- = Tällä hetkellä Pohjoismaat täyttävät tavoitteet
- = Haasteita on jäljellä
- = Merkittäviä haasteita
- = Suuria haasteita

Kehityssuunnat

- = Pohjoismaat ovat aikataulussa
- = Maltillisia parannuksia
- = Kehitys on pysähtynyt
- = Kehitys kulkee väärään suuntaan

9. Tilastotietoihin voi tutustua pohjoismaisessa tilastotietokannassa: <https://indicators.nordicstatistics.org/ourvision2030>.

Kaikkien on päästävä osallisiksi Pohjolan sosiaalisesta kestävyydestä

Lähtötilannemittaus antaa Pohjoismaista kuvan alueena, jolle on ominaista suuri taloudellinen yhdenvertaisuus ja sosiaalinen luottamus, hyvä kansanterveys ja pitkä eliniän odote. Pohjoismaalaisten äänestysaktiivisuus on niin ikään korkea, vaikka Pohjoismaat eivät kuulukaan kärkikaartiin tällä indikaattorilla mitattuna.

Lähtötilannemittaus paljastaa kuitenkin myös säröjä muutoin myönteisessä kuvassa. Tavoite sukupuolten tasa-arvosta ei nykyisellään toteudu Pohjoismaissa: Haasteena ovat sekä sukupuolittuneet työmarkkinat että isien käyttämä osuus perhevapaista. Isien perhevapaiden käytön osalta on havaittavissa hienoista myönteistä kehitystä, mutta sitä on vauhditettava, mikäli tavoitteeseen halutaan päästä vuoteen 2030 mennessä.

Pohjoismailla on suuria haasteita myös EU:n ulkopuolelta tulleiden, etenkin naisten, sijoittumisessa työelämään. Mikäli kehitys jatkuu ennallaan, haasteet eivät ratkea vuoteen 2030 mennessä.

Lähtötilannemittaus paljastaa paitsi sosiaalisen osallisuuden vahvuudet ja haasteet, myös kilpailukykyisen Pohjolan ja sosiaalisesti kestävä Pohjolan kytköksen: osallistumisen ja työmarkkinoiden tasa-arvon puute voi vision näkökulmasta johtaa siihen, etteivät Pohjoismaiden työvoima ja kilpailukyky saavuta täyttää potentiaaliaan.

Kulttuurin alueella lähtötilannemittauksen tulokset ovat vaihtelevia. Sekä julkiset että yksityiset kulttuurimenot ovat tätä nykyä tavoitellulla tasolla. Kulttuurituotteiden tuonti toisista Pohjoismaista on kuitenkin kehittynyt viime vuosina väärään suuntaan – ja se on laskenut enemmän kuin muu tuonti muista Pohjoismaista (ks. vapaan liikkuvuuden fokusalue). Se merkitsee haastetta tavoitellessamme integroitua Pohjolaa.

Seuraavassa käsitellään kaikkia viittä fokusaluetta, joista kuhunkin liittyy kolme indikaattoria.

Terveyttä ja hyvinvointia

Pohjoismaalaiset elävät vanhoiksi, mutta koettu terveys ei kohene

Eliniänodote	Oma arvio terveydentilasta	Kuolleisuus ennaltaehkäiseviin ja parannettaviin sairauksiin
		

Terveyden ja hyvinvoinnin fokusalueen kolme indikaattoria piirtävät yleisesti ottaen myönteisen kuvan Pohjoismaiden kansanterveydestä.

Eliniänodote täyttää jo nyt pohjoismaiset tavoitteet. Pohjoismaalaisten keskimääräinen elinikä on 82 vuotta (2018), ja naiset elävät keskimäärin lähes neljä vuotta pitempään kuin miehet. Tilanne on hyvin samanlainen kuin vertailukelpoisissa maissa. Myös kehityssuunta on myönteinen. Pohjoismaalaisten elinikä on pidentynyt tasaisesti vuoden 1990 runsaasta 76 ikävuodesta, ja jos kehitys jatkuu ennallaan, pohjoismaalaisten eliniänodote on vuonna 2030 lähes 85 vuotta.

Pohjoismaalaisten koettu terveys (fyysinen terveys ja mielenterveys) on hyvä, ja se on parempi kuin vertailukelpoisten maiden ryhmässä, muttei EU-maiden kärkeä. Kehitys on ollut pysähdyksissä viimeiset kymmenen vuotta. Arvio omasta terveydentilasta vaihtelee sukupuolesta ja iästä riippuen. Miesten arvio omasta terveydentilasta on hieman parempi kuin naisten, vaikka naiset elävät edellä tarkastellun indikaattorin mukaan keskimäärin vähän pitempään kuin miehet. Arvio omasta terveydentilasta huononee asteittain iän myötä, mikä tuskin yllättää. Suurimmat erot ovat alueellisia eli kaupunkien ja maaseudun välisiä. Kaupungissa asuvat kokevat terveytensä huomattavasti paremmaksi kuin maaseudulla asuvat.

Kuolleisuus ennaltaehkäistäviin ja parannettaviin sairauksiin on laskenut Pohjoismaissa tasaisesti vuodesta 2011. Tälläkin indikaattorilla mitattuna Pohjoismaat pärjäävät hieman paremmin kuin vertailukelpoisten maiden ryhmä, ja ne yltyvät tätä nykyä tavoitteisiin. Kehitys on myönteistä ja jatkuukin sellaisena, ellei tilanne muutu olennaisesti vuoteen 2030 mennessä.

Kansanterveys ja hyvinvointi ovat Pohjoismaissa kaikkiaan hyvällä tolalla – sekä tällä hetkellä että tulevaisuudessa. Myönteisestä kehityksestä on pidettävä kiinni ja varmistettava sukupuolten välisten ja alueellisten erojen häivyttäminen.

LISÄTIETOA

- Se, lytte og inkludere – Deltakelse for barn og unge med funksjonsnedsettelse i Norden (2021): <https://nordicwelfare.org/fi/publikationer/se-lytte-og-inkludere-deltakelse-for-barn-og-unge-med-funksjonsnedsettelse-i-norden/>
- Att åldras i Norden – En kartläggning av strategier och initiativ för aktivt och hälsosamt åldrande i de nordiska länderna (2020): <https://www.norden.org/fi/node/47854>
- Bridging Nordic Data – Legal overview of possibilities and obstacles for secondary use of health data for innovation and development (2020): <https://www.norden.org/fi/node/44886>
- Indicators for health inequality in the Nordic countries (2019): <https://nordicwelfare.org/fi/publikationer/indicators-for-health-inequality-in-the-nordic-countries/>
- Policy briefs to increase equality in health (2019): <https://nordicwelfare.org/fi/publikationer/policy-briefs-to-increase-equal-health-in-the-nordic-countries/>
- Education Policy for Health Equality – Lessons for the Nordic Region (2019): <https://nordicwelfare.org/fi/publikationer/education-policy-for-health-equality-lessons-for-the-nordic-region/>
- Unga mäns hälsa i de nordiska länderna (2018): <https://nordicwelfare.org/fi/publikationer/unga-mans-halsa-i-de-nordiska-landerna/>

Sukupuolten tasa-arvo

Sukupuolten tasa-arvo vahvistuu, mutta tavoitteisiin on vielä matkaa

Sukupuolittuneet työmarkkinat

Isien käyttämä osuus perhevapaista

Naisten osuus kansallisissa parlamenteissa

Sukupuolten tasa-arvoa kuvaavat indikaattorit osoittavat, että kehitys kulkee Pohjolassa oikeaan suuntaan mutta haasteitakin riittää.

Sukupuolittuneisuus on edelleen työmarkkinoiden haasteena. Indikaattori pohjautuu Karmel ja MacLachlan -indeksiin (IP-indeksiin), josta ilmenee, miten suuren osan työllisistä tulisi vaihtaa ammattia, jotta kaikilla aloilla olisi yhtä paljon naisia ja miehiä. Vuonna 2019 kaikkiaan 18 prosentin Pohjoismaiden työllistä olisi pitänyt vaihtaa ammattia, jotta eri alojen sukupuolivinouma korjaantuisi. Kehitys on tällä hetkellä pysähtynyt, mikä antaa viitteitä siitä, ettei tasa-arvotavoitteita saavuteta vuoteen 2030 mennessä, mikäli kehityssuunta pysyy ennallaan.

Myös isien käyttämä osuus perhevapaista on merkittävä haaste tasa-arvotavoitteiden näkökulmasta. Isät käyttävät edelleenkin vain noin 20 prosenttia kaikista perhevapaista (2017). Isien käyttämä osuus perhevapaista on kasvanut peräti 8 prosenttiyksikköä vuoden 2006 lukemista eli 12 prosentista, mutta kehitystä täytyy vauhdittaa, mikäli perhevapaiden halutaan jakautuvan tasan äitien ja isien kesken vuonna 2030.

Myönteisempää on sen sijaan se, että runsaat 44 prosenttia kansallisten parlamenttien jäsenistä on naisia ja että naisten osuus kansallisissa parlamenteissa on vuodesta 2003 lähtien ollut 40–44 prosenttia. Tilanne on huomattavasti parempi kuin vertailukelpoisten maiden ryhmässä, ja tavoitteet on saavutettu sekä tällä hetkellä että tulevalla aikajänteellä. Sukupuolten tasapainolla ja tasapuolisella edustuksella tarkoitetaan Pohjoismaissa ja kansainvälisesti sitä, että naisia tai miehiä on vähintään suhteessa 40:60 prosenttia.

Tasa-arvoa kuvataan Visio 2030:ssa kestävän yhteiskunnan, työmarkkinoiden ja talouden dynaamisuuden keskeiseksi edellytykseksi sekä oikeuksien että talouskasvun edistämisen näkökulmasta. Tästä näkökulmasta katsottuna lähtötilannemittaus antaa vaihtelevan kuvan Pohjoismaiden tilanteesta. Naisten osuus kansallisissa parlamenteissa on myönteinen asia, samoin se, että miehet kasvattavat osuuttaan perhevapaista. Lähtötilannemittaus osoittaa kuitenkin, että työmarkkinoiden tasa-arvoa on kohennettava nopeammin. Tämä pätee sekä sukupuolten edustukseen eri ammateissa että isien käyttämään osuuteen perhevapaista.

LISÄTIETOA

- Nordic Gender Equality in Figures (2021): <https://pub.norden.org/nord2021-036/>
- Jämställdhetseffekter av covid-19 - Kunskap och initiativ i

Norden (2021): <https://nikk.no/publikationer/jamstalldhetseffekter-av-covid-19/>

- Kvinnor som inte deltar i integrationsprogram (2021): <https://nordicwelfare.org/integration-norden/fakta/kvinnor-som-inte-deltar-i-integrationsprogram/>
- Livsvillkor i Nordens rurala områden ur ett genusperspektiv (2020): <https://nikk.no/publikationer/livsvillkor-i-nordens-rurala-omraden-ur-ett-genusperspektiv/>
- Comparing Gender and Media Equality Across the Globe: A Cross-National Study of the Qualities, Causes, and Consequences of Gender Equality in and through the News Media (2020): <https://www.norden.org/fi/node/48064>
- The Nordic Gender Effect at Work. Nordic experiences on parental leave, childcare, flexible work arrangements, leadership and equal opportunities at work (2019): <https://www.norden.org/fi/node/44853>
- State of Nordic Fathers (2019): <https://www.norden.org/fi/nordicfathers>
- Is the Last Mile the Longest? Economic Gains from Gender Equality in Nordic Countries (2018): <https://www.norden.org/fi/node/7824>

Eriarvoisuuden vähentäminen
Pohjoismaat ovat tasa-arvoisia yhteiskuntia, mutta osallistamisen haasteena on EU-maiden kansalaisten ja EU:n ulkopuolelta tulleiden työllisyyskuilu

Taloudellinen eriarvoisuus

Köyhyys- ja syrjäytymisuhka

EU:n ulkopuolelta tulevien sijoittuminen työmarkkinoille

Eriarvoisuuden vähentämisen kolme indikaattoria osoittavat, että Pohjoismaat ovat hyvin yhdenvertaisia yhteiskuntia, vaikka haasteitakin riittää.

Mitattaessa taloudellista epätasa-arvoa Gini-kertoimella Pohjoismaat ovat maailman kärkimaita ja pärjäävät pari prosenttiyksikköä paremmin kuin vertailukelpoisten maiden ryhmä¹⁰. Nykyinen kehityssuunta osoittaa taloudellisen eriarvoisuuden kasvaneen Pohjoismaissa hieman vuodesta 2004 alkaen. Se ei kuitenkaan horjuta Pohjoismaiden kokonaisuudessaan vahvaa taloudellista yhdenvertaisuutta jatkossa, minkä vuoksi Pohjoismaiden ennustetaan täyttävän tavoitteet myös vuonna 2030 (vihreä nuoli).

Tarkasteltaessa köyhyys- tai syrjäytymisuhan alla elävien henkilöiden osuutta väestöstä Pohjoismaat pärjäävät paremmin kuin useimmat muut Euroopan maat. Tilanne on samankaltainen kuin vertailukelpoisissa maissa. Pohjoismaiden tilanne ei ole muuttunut merkittävästi vuodesta 2003, minkä vuoksi Pohjoismaiden katsotaan yltävän tämän alueen tavoitteisiin – sekä tällä hetkellä että vuoteen 2030 mennessä, mikäli tilanne säilyy ennallaan.

Sukupuoli ei sanottavasti vaikuta köyhyys- tai syrjäytymisriskiin. Ikä on sen sijaan muuttuja, jolla näyttää olevan merkitystä. Köyhyyden ja syrjäytymisen riski on yli kolme kertaa niin suuri nuoremmissa ikäryhmissä (16–24-vuotiaat) kuin yli 55-vuotiaiden keskuudessa. Köyhyys- tai syrjäytymisuhan alla elävien henkilöiden osuudessa on havaittavissa myös tiettyä alueellista epätasa-arvoa.

EU:n ulkopuolelta tulevien työmarkkinoille sijoittumisessa on Pohjoismaissa suuria haasteita. Vuonna 2019 työllisyyskuilu oli lähes 17 prosenttia, ja tilanne on pysynyt jokseenkin samana viimeiset 15 vuotta. Sukupuolten epätasa-arvo on huomattava, sillä EU:n ulkopuolelta tulevien naisten työllisyyskuilu on 23 prosenttia (2019), mutta miesten vain 12 prosenttia.

Lähtötilannemittaus osoittaa kaiken kaikkiaan, että vaikka Pohjoismaat ovat pitkälti yhdenvertaisia yhteiskuntia, ratkaistavana on yhä myös haasteita, mikäli tavoitteet osallistavasta yhteiskunnasta halutaan saavuttaa kokonaisuudessaan¹¹. Tämä koskee etenkin EU:n ulkopuolelta tulevien sijoittumista työmarkkinoille. Yhteiskunnalliset toimijat huomauttavat niin ikään, että vähitellen kasvavaan taloudelliseen eriarvoisuuteen on syytä kiinnittää huomiota, vaikka siihen liittyvät tavoitteet täyttyvätkin lähtötilannemittauksen mukaan myös vuonna 2030.

10. Pohjoismaiden Gini-kerroin on 27 asteikolla 0–100.

11. [Visio 2030 Pohjoismaiden yhteistyö \(norden.org\)](#)

LISÄTIETOA

- Nordic Children and Young People in Figures (2021): <https://pub.norden.org/nord2021-039/>
- Seven challenges for LGBTI equality – and how the Nordic cooperation can solve them (2021): <https://www.norden.org/fi/node/49971>
- Socialt bæredygtig grøn omstilling i Norden (2020): <https://www.norden.org/fi/node/47952>
- Innvandring og innvandrere i Norden (2020): https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/435597?_ts=17574699570
- Veje til beskæftigelse for flygtninge-og indvandrerkvinder – En guide baseret på den aktuelt bedste viden fra de nordiske lande (2019): <https://www.norden.org/fi/node/48372>
- Nordic integration and settlement policies for refugees: A comparative analysis of labour market integration outcomes (2019): <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1306724&dswid=-390>

Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta *Sosiaalinen luottamus on korkea, mutta äänestysaktiivisuus polkee paikallaan*

Sosiaalinen luottamus	Kansallisiin vaaleihin osallistuminen	Rikollisuus, väkivalta ja ilkivalta
		

Rauhan, oikeudenmukaisuuden ja hyvän hallinnon kolme indikaattoria osoittavat, että Pohjoismaiden yhteiskunnat ovat rauhanomaisia ja perustuvat vahvaan sosiaaliseen luottamukseen.

Pohjoismaisten hyvinvointiyhteiskuntien kulmakivi eli sosiaalinen luottamus on huipussaan Pohjoismaissa, jotka pitävät hallussaan viittä kärkisijaa sosiaalista luottamusta EU-maissa mittaavassa vertailussa (2018). Sosiaalinen luottamus on pysynyt vakaana viimeiset 15 vuotta, eikä mikään viittaa siihen, että tilanne olisi muuttumassa. Myöskään sukupuolten välillä ei ole eroja sosiaalisessa luottamuksessa. Mikäli tilanne pysyy samana,

Pohjoismaat täyttävät tavoitteen myös vuonna 2030.

Äänestysaktiivisuus parlamenttivaaleissa on Pohjoismaissa korkea (vajaat 76 prosenttia vuonna 2019). Parhaiten suoriutuviin EU-maihin verrattuna Pohjoismailla on kuitenkin parantamisen varaa. Äänestysaktiivisuus on laskenut vuoden 1990 lukemista (79 prosenttia), minkä vuoksi kehityksen arvioidaan jatkossa pysähtyvän. On syytä huomata, että vertailukelpoisten maiden ryhmässä äänestysaktiivisuus on laskenut vajaasta 75 prosentista (vuonna 1990) 57 prosenttiin (vuonna 2019). Tämä voi kertoa siitä, että muissa maissa havaittava mahdollinen epäluottamus poliittista järjestelmää kohtaan ei ole yhtä suuri haaste Pohjoismaissa.

Vajaa 9 prosenttia Pohjoismaiden väestöstä ilmoitti vuonna 2019 kokeneensa rikollisuutta, väkivaltaa tai ilkivaltaa, ja luku on laskenut 2,5 prosenttiyksikköä vuodesta 2004. Vaikka Pohjoismaat pärjäävätkin paremmin kuin vertailukelpoisten maiden ryhmä, ne eivät vieläkään hätyyttele kärkisijoja, ja lähtötilannemittaus osoittaa, että parantamisen varaa on edelleen.

Lähtötilannemittaus vahvistaa kokonaisuudessaan kuvaa Pohjoismaista korkeaan sosiaaliseen luottamukseen ja hyvään demokraattiseen osallistumiseen nojaavina hyvinvointiyhteiskuntina. Tavoitteisiin pääseminen edellyttää kuitenkin demokratiaan osallistumisen ja turvallisuuden vahvistamista. Vertailukelpoisten maiden ryhmässä havaitun hiipuvan äänestysaktiivisuuden valossa voi olla hyvä miettiä, olisiko poliittisten järjestelmien legitimiteettiä ja luottamusta niitä kohtaan syytä vahvistaa.

LISÄTIETOA

- NABO – Social Inclusion of Youth in the Nordic Region (2021): <https://www.norden.org/fi/node/50339>
- The Media for Democracy Monitor 2021. How Leading News Media Survive Digital Transformation (2021): <https://www.norden.org/fi/node/51772>
- Power, Communication, and Politics in the Nordic Countries (2021): <https://www.norden.org/fi/node/49038>
- Democracy and climate engagement in the Nordic region same direction, different solutions (2020): <https://www.norden.org/fi/node/44728>
- Arvokasta yhteistyötä - Pohjoismaiden asukkaiden näkemyksiä Pohjoismaista (2017): <https://www.norden.org/fi/node/7313>
- Trust – The Nordic Gold (2017): <https://www.norden.org/fi/node/7613>

Vahvempi kulttuurielämä

Kulttuurituotteiden tuonti muista Pohjoismaista on haasteellista

Kulttuurituotteiden tuonti Pohjoismaista	Julkiset kulttuurimenot	Kotitalouksien kulttuurimenot
		

Vahvemman kulttuurielämän tavoitetta mittaavat indikaattorit antavat vaihtelevan kuvan.

Muista Pohjoismaista tuotujen kulttuurituotteiden osuus kulttuurituotteiden kokonaistuonnista oli Pohjoismaissa vuonna 2019 vajaat 19 prosenttia. Tämä on suhteellisen hyvä lähtökohta tavoiteltaessa kulttuurinäkökulmasta integroitua Pohjolaa. On kuitenkin syytä huomata, että tuonti on laskenut viime vuosina merkittävästi vuoden 2004 ennätyslukemista (32 prosenttia). Kehitys on käännettävä, mikäli tavoitteet halutaan saavuttaa. Lisäksi on huomattava, että *kulttuurituotteiden* tuonti muista Pohjoismaista on laskenut vuodesta 2003 suhteessa enemmän kuin kokonaistavarantuonti muista Pohjoismaista (indikaattori 2.5.2). Se voi antaa viitteitä siitä, että kulttuurituotteiden tuonti muista Pohjoismaista on erityinen haaste integroidun Pohjolan näkökulmasta.

Pohjoismaiden julkiset kulttuurimenot ovat tavoitellulla tasolla, ja Pohjoismaat pärjäävät kaiken lisäksi paremmin kuin vertailukelpoisten maiden ryhmä. Mikäli sama kehitys jatkuu, julkiset kulttuuri-investoinnit lisääntyvät vuoteen 2030 mennessä entisestään. Se osoittaa, että Pohjoismaat pitävät kulttuurielämää hyvin tärkeänä.

Kotitalouksien kulttuurimenot kuvaavat Pohjoismaiden asukkaiden osallistumista kulttuurielämään. Myös niiden osalta ollaan tavoitellulla tasolla. Kotitalouksien kulttuurimenot ovat olleet kasvussa jo vuosia, ja yksittäiset kotitaloudet käyttävät kulttuuriin tätä nykyä (2019) kaksi kertaa niin paljon rahaa kuin vuonna 1995. Jos kehityssuunta säilyy ennallaan, tavoitteet täyttyvät myös tämän indikaattorin osalta vuonna 2030.

Lähtötilannemittaus osoittaa kaiken kaikkiaan, että Pohjoismaat investoivat ja osallistuvat kulttuurielämään, mikä on hyvä asia. Pohjoismaiden väestön kiinnostus muiden Pohjoismaiden kulttuurituotteita kohtaan kuitenkin hiipuu, mikä vaikeuttaa integroitua Pohjolaa koskevien tavoitteiden saavuttamista kulttuurin alueella.

LISÄTIETOA

- Covid-19-pandemiens effekter på kultursektoren i de nordiske landene (2021): <https://www.norden.org/fi/node/50911>
- Covid-19 och de nordiska nyhetsmedierna (2021): <https://www.norden.org/fi/node/50649>
- Kulturutgifter i Norden (2020): <https://kulturanalys.se/publikation/kulturutgifter-i-norden/>
- Folkbibliotek i Norden (2020): <https://kulturanalys.se/publikation/folkbibliotek-i-norden/>
- Making culture – Children's and young people's leisure cultures (2019): <https://kulturanalys.se/publikation/making-culture/>
- Museer i Norden (2018): <https://kulturanalys.se/publikation/museer-i-norden/>
- Kulturpolitisk styrning (2018): <https://kulturanalys.se/publikation/kulturpolitisk-styrning/>

Menetelmä

Rambøll Management Consulting on kehittänyt Visio 2030:n lähtötilanteen määrittämistä varten arviointimallin. Arviointimalli perustuu kansainvälisesti vakiintuneisiin kestävyden mittausmenetelmiin, jotka EU, YK ja Bertelsmann-säätiö ovat kehittäneet Agenda 2030:n yhteydessä.

Lähtötilannemittausta varten kehitetyn arviointimallin luonnos on ollut asiantuntijaryhmän arvioitavana ja kvalifioitavana, ja Pohjoismaiden yhteiskunnallisista toimijoista koostuva ryhmä on osallistunut lähtötilannemittauksen luonnoksen kehittämiseen ja ideointiin.

Seuraavassa kuvataan tarkemmin arviointimallia ja sen kehittämisprosessia.

Arviointimalli

Lähtötilanteen arvioinnissa käytetyn menetelmän lähtökohtana ovat alalla käytössä olevat lähestymistavat, ja lopullinen arviointimalli koostuu neljästä rakennuspalikasta:

A: Kunkin indikaattorin ylemmän ja alemman vertailupisteen

määrittäminen: Jotta Visio 2030:n tavoitteiden täyttyminen olisi mitattavissa, kullekin indikaattorille on määriteltävä kvantitatiivinen ylempi ja alempi raja-arvo. Määrityksen lähtökohtana on neliaskelmainen priorisointiportaikko.

B: Skaalaus ja liikennevalopisteytys: Malli esittelee tavoitteiden saavuttamisen nykytilaa ja kehitystä skaalaus- ja värikoodimenetelmällä, joka perustuu vuotuisen kestävä kehityksen edistymisraporttiin¹² (SDR)¹³. Kunkin indikaattorin ylä- ja alarajan välinen etäisyys skaalataan asteikolla 0–100, minkä jälkeen tällä välillä tehdään pisteytys, joka kuvaa indikaattorin nykytilannetta ja kehitystä liikennevalovisualisoinnin avulla (vihreä/keltainen/oranssi/punainen).

C: Mallin vertailuarvon määrittäminen: Jotta Pohjoismaiden indikaattoritavoitteiden saavuttamisen nykytilanteelle ja kehitykselle saataisiin vertailupohja, kerätään tietoja viidestä parhaiten pärjänneestä ja vertailukelpoisesta OECD-maasta.

D: Eriarvoisuuden arviointi: Eriarvoisuutta arvioidaan sukupuolen, iän ja alueellisen eriarvoisuuden perusteella niiden indikaattorien osalta, joista tietoa on saatavilla. Arviointi perustuu Theil-indeksiin, ja sen tukena on täydentäviä taulukoita.

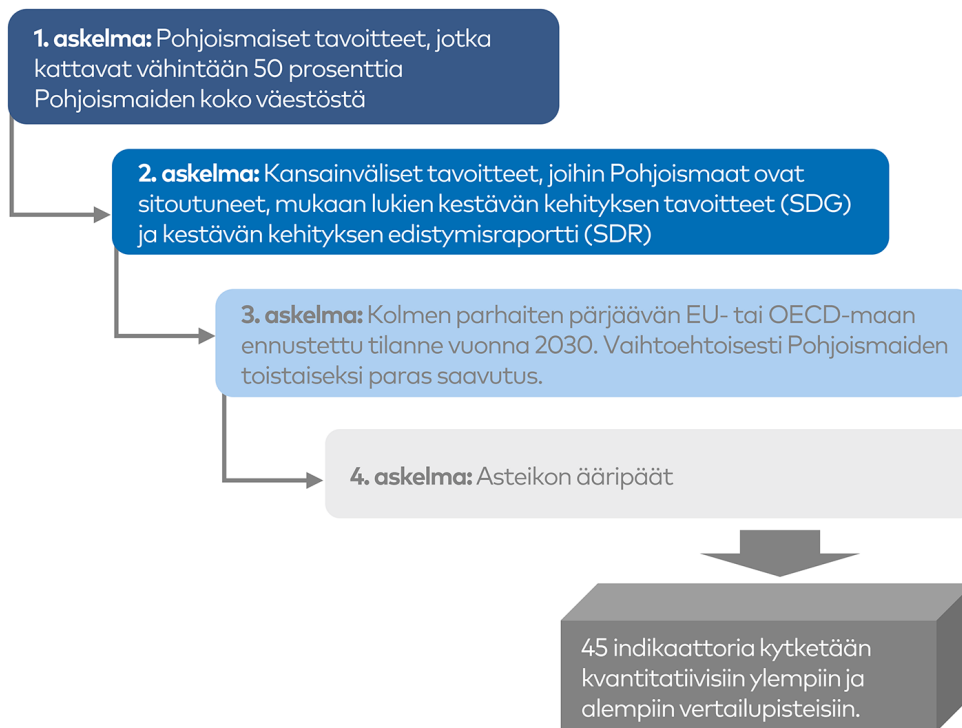
A: Pohjoismaiden ministerineuvoston indikaattorien ylemmän ja alemman raja-arvon määrittäminen

Mallin perustana on mahdollistaa nykyisen ja tulevan tilanteen vertaaminen konkreettisiin ja kvantifioitaviin vertailupisteisiin kunkin 45 indikaattorin osalta. Jotta se olisi mahdollista, kullakin indikaattorilla on oltava

kvantitatiivinen ylä- ja alaraja. Ylemmän rajan määrittelyssä käytetään priorisointiportaikkoa, joka pohjautuu kestävän kehityksen edistymisraportin (SDR) yhteydessä kehitettyyn menetelmään. Priorisointiportaikko koostuu neljästä vertailupisteen määrittämenetelmästä, joista pyritään mieluiten käyttämään ylintä. Mikäli se ei ole mahdollista, siirrytään yksi askelma alaspäin jne. Vertailupisteiden määrittämisessä on sovellettu menetelmiä, joita käytetään maailmanlaajuisesti ja Pohjoismaissa. Näin varmistetaan, että lähtötilannemittaus pohjautuu laajalti hyväksyttyihin tavoitteisiin.

Ylempien vertailupisteiden määrittämisessä käytetty priorisointiportaikko on kuvattu alla.

Kaavio 5. Menetelmälliset priorisointiportaat Visio 2030:n indikaattorien vertailupisteiden määrittämiseksi

Alempi vertailupiste määritetään joko heikoimmin pärjäävien EU- tai OECD-maiden painotetun keskiarvon pohjalta, indikaattorin teknisen minimiarvon pohjalta tai Pohjoismaiden toistaiseksi heikoimman saavutuksen pohjalta. Alempi vertailupiste määritetään ylemmän vertailupisteen pohjalta ja sen pohjalta, minkä kulloinkin arvioidaan olevan

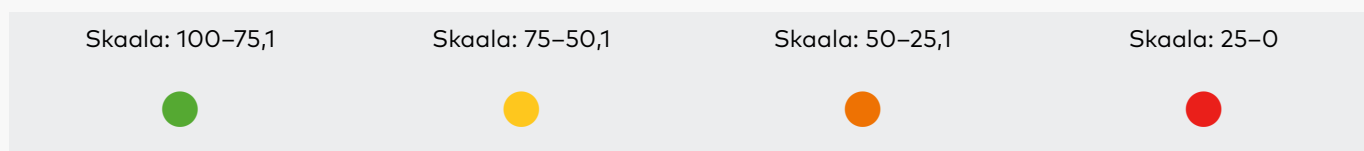
12. Entinen SDG Index & Dashboard

13. Sustainable Development Report 2020, SDSN & Bertelsmann Stiftung (2020).

kunnianhimoista, realistista ja hyödyllistä kullekin indikaattorille pohjoismaisessa kontekstissa.

B: Tilanteen ja kehityksen liikennevalovisualisointi

Mallin seuraava rakennuspalikka on kunkin indikaattorin (vaiheessa A saadun) alimman ja ylimmän rajan uudelleenskaalaus (normalisointi) asteikolle 1–100. Indikaattorin tavoitteiden saavuttamisen ja kehityksen nykytila visualisoidaan tälle skaalalle käyttäen askelmakohtaista värikoodijakoa (liikennevalot). Väri osoittaa, miten "kaukana" Pohjoismaat ovat aggregoidusta ylemmästä vertailuarvosta. Skaalausmenetelmä ja värikoodijako pohjautuvat Sustainable Development Solutions -verkoston¹⁴ (SDSN) ja Bertelsmann-säätiön vuotuisen kestävän kehityksen edistymisraporttiin¹⁵ (SDR)¹⁶. Asteikko 0–100 jaetaan siinä neljään yhtä suureen kvartiiliin alla esitetyn mukaisesti.

Kehitysnuolet: Lähtötilannemittauksessa tarkastellaan Pohjoismaiden tämänhetkistä sijoitusta yksittäisten indikaattoreiden osalta. Lisäksi tehdään historiallisen kehityksen perusteella yksinkertainen ennuste kunkin indikaattorin tavoitteiden täyttymisestä. Ennuste esitetään trendiviivan ja nuolien avulla. Nuolten suunta ja väri osoittavat, tukeeko indikaattorin kehitys tavoitteen toteutumista vuoteen 2030 mennessä. Nuolten avulla voidaan arvioida, onko pohjoismaisilla toimilla ollut toivottu vaikutus, mutta samalla niistä ilmenee, onko toimia tehostettava tai kohdennettava erityisesti jonkin tietyn indikaattorin alueelle. Kehityksen väri määrittää seuraavien kriteerien mukaisesti:

Vihreä nuoli = indikaattorin tilanne sijoittuu ennusteen mukaan vuonna 2030 vihreälle alueelle (75,1–100 prosenttia). Kehityksen arvioidaan olevan aikataulussa.

Keltainen nuoli = indikaattorin ennustetaan kehittyvän vuoteen 2030 mennessä myönteisesti eli liikkuvan yli 0,5 prosentin vauhdilla kohti ylempää vertailupistettä, mutta ei riittävästi sijoittuakseen vihreälle alueelle (75,1–100 prosenttia) vuonna 2030. Kehityksen arvioidaan olevan maltillisen myönteistä tai parannusten maltillisia.

Oranssi nuoli = indikaattorin tilanne on ennusteen mukaan pysähtynyt

14. Sustainable Development Solutions -verkoston (SDSN) perusti vuonna 2012 YK:n entinen pääsihteeri. Verkosto kokoaa johtavat tutkijat ja tiedeyhteisön edustajat edistämään YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden toimeenpanoa. <https://www.unsdn.org/about-us>. YK:n ja OECD:n hyväksymä kestävän kehityksen edistymisraportti (SDR) sisältää kansainvälisen arvion alueiden (muun muassa EU:n) ja yksittäisten maiden etenemisestä kohti Agenda 2030:n tavoitteita.

15. Entinen SDG Index & Dashboard.

16. Kaikkien mukana pitämisen periaatetta (Leave no one behind) sovelletaan SDR:n esikuvan mukaisesti Pohjoismaille relevantin ylemmän raja-arvon määrittämisessä niissä tapauksissa, joissa Pohjoismaiden tilanne on jo tällä hetkellä vaiheessa A asetetun tavoitteen tasolla (ks. vaihe A, askelma 4). Sustainable Development Report 2020, SDSN & Bertelsmann Stiftung (2020).

-0,5–0,5 prosentin välille vuonna 2030. Kehitys on pysähtynyt.

Punainen nuoli = indikaattoriennusteen kehitys on negatiivista ja liikkuu ennusteen mukaan yli 0,5 prosentin vauhdilla kohti alemmaa vertailupistettä. Kehitys kulkee väärään suuntaan.

Värit kuvaavat lähtötilannemittausta seuraavasti:

Tilanne	Kehitysnuolet
 Tällä hetkellä Pohjoismaat täyttävät tavoitteet	 Pohjoismaat ovat aikataulussa
 Haasteita on jäljellä	 Maltillisia parannuksia
 Merkittäviä haasteita	 Kehitys on pysähtynyt
 Suuria haasteita	 Kehitys kulkee väärään suuntaan

C: Vertailuarvon määrittäminen (maat, joihin Pohjoismaita verrataan)

Malli esittää Pohjoismaiden nykytilanteen ja kehityksen pistemäärän Pohjoismaiden ministerineuvoston 45 indikaattorin osalta. Lisäksi se esittää vertailuarvon, jossa Pohjoismaiden absoluuttinen pistemäärä suhteutetaan vertailukelpoisten maiden ryhmän tasoon ja suuntaan. Pohjoismaiden ministerineuvoston tavoitteena on, että Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue, ja tämän tavoitteen pohjalta määritetään mallin vertailuarvo viiden parhaiten pärjäävän, Pohjoismaille vertailukelpoisen OECD-maan pohjalta. Vertailukelpoisilla mailla tarkoitetaan maita, jotka eroavat Pohjoismaista vain hyvin vähän tietyillä relevanteilla ja selittävillä makrotaloudellisilla muuttujilla mitattuna. Kutakin strategista painopistettä varten on määritetty vertailukelpoisten maiden ryhmä. Viisi relevanttia ja järkevällä tavalla vertailukelpoista maata on valittu käyttäen makrotaloudellisia muuttujia, kuten ostovoimapariteettia, bruttokansantuotetta henkeä kohden, eriarvoisuutta (Gini-kerroin) sekä terveydenhuolto- ja koulutusinvestointien osuutta. Vertailukelpoisten maiden ryhmät kussakin strategisessa painopisteessä ovat seuraavat:

Vihreä Pohjola: Itävalta, Ranska, Saksa, Italia, Sveitsi, Iso-Britannia ja Uusi-Seelanti

Kilpailukykyinen Pohjola: Itävalta, Belgia, Alankomaat, Saksa, Ranska, Kanada ja Uusi-Seelanti

Sosiaalisesti kestävä Pohjola: Itävalta, Belgia, Tšekki, Viro, Ranska, Saksa ja Alankomaat.

D: Sukupuoleen, ikään ja alueeseen liittyvän eriarvoisuuden arviointi (leave no one behind)

Mallin viimeisessä kehitysvaiheessa arvioidaan, onko ikäryhmien, sukupuolten ja alueiden välillä suuria eroja tavoitteiden saavuttamisessa. Eriarvoisuutta arvioidaan silloin, kun se on relevanttia ja kun tietoa on saatavilla. Eriarvoisuuden arviointi on nähtävä jatkumona Agenda 2030:n periaatteelle, jonka mukaan kaikki on pidettävä mukana kehityksessä (*leave no one behind*), ja siitä selviää, onko kaikki yhteiskuntaryhmät osallistettu yhtäläisesti kyseiseen indikaattoriin.

Eriarvoisuusanalyysi perustuu Theil-indeksiin, joka mahdollistaa eriarvoisuuden suuruuden arvioinnin. Theil-indeksi on erityistapaus yleisestä entropiamitasta, joka voidaan esittää seuraavassa muodossa:

$$T = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \frac{y_i}{\bar{y}} \ln \left(\frac{y_i}{\bar{y}} \right), \quad \bar{y} \neq 0, y_i > 0, T \in (0, \infty)$$

Yhtälössä N on luokkien, esimerkiksi alueiden, lukumäärä ja y_i on tutkittava muuttuja, jonka osalta eriarvoisuutta mitataan i :nnessä luokassa, esimerkiksi työllisyysaste i :nnessä alueella. $\bar{y}$ on kaikkien luokkien keskiarvo.

Jos kyse on täydellisestä yhdenvertaisuudesta, indeksi on yhtä kuin nolla, $T=0$. Indeksillä on teoriassa rajoittamaton ja voi siksi lähestyä ääretöntä, mutta käytännössä ylärajan määrittää $\ln(N)$, jota voimme käyttää kuvaamaan täydellistä eriarvoisuutta.

Vastaavanlaista lähestymistapaa on käyttänyt muun muassa OECD kuvaamaan alueiden välistä eriarvoisuutta. Indeksillä vahvuutena on muun muassa se, että indeksi mahdollistaa eriarvoisuuden asteen vertailun eri indikaattoreiden välillä.

Arvioinnin lähtökohtana ovat Pohjoismaiden ministerineuvostolta saadut tiedot, joita on täydennetty tunnustetuista julkisista tietokannoista (kuten Tanskan ja Norjan tilastokeskuksesta jne.) kerätyillä tilastotiedoilla.

Lähtötilannemittauksen kvalifiointi ja arviointi asiantuntijaryhmän ja kansalaisjärjestöjen tuella

Arviointimallissa käytetyn menetelmän kvalifiointi on tapahtunut kolmessa **asiantuntijoille** suunnatussa kokouksessa ja työpajassa.

Hanketta varten nimettiin erityinen asiantuntijaryhmä, jonka kanssa pidettiin työpaja. Asiantuntijaryhmässä oli mukana edustajia Tanskan tilastokeskuksesta, Ruotsin tilastokeskuksesta (SCB), Norjan tilastokeskuksesta, Suomen ympäristökeskuksesta (SYKE), Oslon monialaisen ympäristö-, ilmasto- ja yhteiskuntatutkimuksen keskuskeskuksesta (CIENS) ja Nordregiosta sekä kolme asiantuntijaa Pohjoismaiden

ministerineuvoston kestävä kehityksen asiantuntijaryhmästä.

Arviointimalli ja alustavat tulokset on myös esitelty Pohjoismaiden ministerineuvoston kestävä kehityksen asiantuntijaryhmän kanssa pidetyssä kokouksessa ja sitä seuranneessa työpajassa.

Lähtötilannemittauksen alustavien tulosten arvioimiseksi ja kvalifioimiseksi on myös järjestetty **kolme Pohjoismaiden yhteiskunnallisille toimijoille suunnattua työpajaa**, yksi kunkin strategisen painopistealueen alalla. Kansalaisyhteiskunnan toimijat ovat esittäneet kolmessa työpajassa näkemyksiään seuraavista aiheista: 1) mitä toimijat pitävät pohjoismaisen lähtötilannemittauksen vahvuuksina ja heikkouksina verrattuna muihin kestävyysmittauksiin ja 2) heijastelevatko lähtötilannemittauksen alustavat tulokset toimijoiden omia kokemuksia alalta. Lisäksi yhteiskunnallisilta toimijoilta on kysytty, 3) miten pohjoismaista lähtötilannetta voidaan käyttää Visio 2030:n jalkauttamiseen ja tunnetuksi tekemiseen.

Asiantuntijoiden ja kansalaisyhteiskunnan näkemyksiä on sisällytetty säännöllisesti sekä lähtötilannemittaukseen että menetelmään. Yksityiskohtainen arviointimalli ja siihen liittyvä data on luovutettu Pohjoismaiden ministerineuvostolle päivitystä varten. Aineistoon sisältyy liite, jossa on yksityiskohtainen kuvaus menetelmästä.

Liite 1 - Visio 2030:n pohjoismaiset indikaattorit

Seuraavassa on katsaus kolmen strategisen painopistealueen kehitysindikaattoreihin:

Vihreä Pohjola

Nro	Indikaattori	Kuvaus
Ilmastotekoja (tavoite 13)		
1.1.1	Kasvihuonekaasupäästöt *13.2.2	Indikaattori näyttää alueen kasvihuonekaasupäästöt kokonaisuudessaan (sis. kansainväliset lennot).
1.1.2	Kulutuksen kasvihuonekaasupäästöt *13.2.2	Indikaattori näyttää kulutuksen kasvihuonekaasupäästöt kokonaisuudessaan.
1.1.3	Arktisen merialueen jääpeite	Indikaattori ilmoittaa kuinka monta neliökilometriä Arktiksella on jäätä.
Edullista ja puhdasta energiaa (tavoite 7)		
1.2.1	Uusiutuvan energian osuus energian bruttokulutuksesta *7.2.1	Indikaattori näyttää uusiutuvan energian osuuden energian bruttokulutuksesta.
1.2.2	Energiankulutus suhteessa BKT:hen *7.3.1	Indikaattori osoittaa energiantoimitusten ja bruttokansantuotteen (BKT) välisen suhteen. Pienempi kiintiö osoittaa yhden BKT-yksikön tuottamiseen menevän vähemmän energiaa. BKT ilmoitetaan kiinteinä hintoina.
1.2.3	Energiankulutuksen kasvihuonekaasujen päästöintensiteetti	Indikaattori osoittaa, mikä energiankulutuksesta peräisin olevien kasvihuonekaasupäästöjen suhde on sisämaan bruttoenergiankulutukseen (hiiliidioksidiekvivalenttitonni) vuoteen 2000 verrattuna.
Vastuullista kuluttamista (tavoite 12)		
1.3.1	Asukaskohtainen materiaalijalanjälki *8.4.1/12.2.1	Materiaalijalanjälki kertoo luonnonvarojen kokonaiskäyttötarpeen maan materiaalinkysynnän tyydyttämiseksi. Asukaskohtainen materiaalijalanjälki ilmaisee näin ollen maan kokonaiskysynnän vaatiman keskimääräisen materiaalinkulutuksen.
1.3.2	Kunnissa syntyvän jätteen kierrätysaste *12.5.1	Indikaattori näyttää kierrätetyn kunnallisen jätteen osuuden kunnan kaikesta syntyvästä jätteestä.
1.3.3	Rekisteröityjen ympäristömerkkilisenssien määrä	Muuttuja kertoo Joutsen-ympäristömerkintään liittyvien rekisteröityjen lisenssien määrän kunkin vuoden viimeisenä päivänä.
Maanpäällinen elämä (tavoite 15) **		
1.4.1	Suojeltujen maa-alueiden osuus (maan kokonaispinta-alasta) *15.1.2	Natura 2000:n perusteella suojellun maan osuus (Suomi, Ruotsi ja Tanska). Norja ja Islanti: Kansallispuistot ja luonnonsuojelualueet. Norjasta otetaan mukaan suojellut maisema-alueet ja Islannista suojellut elinympäristöt.
1.4.2	Luomuviljelyalan osuus *2.4.1	Luomuviljelyalan osuus (tuottava ja kestävä) kokonaisviljelyalasta.
1.4.3	Viljelymaiseman tavallisimmat linnut *15.5.1	Indeksi viljelymaisemassa yleisesti esiintyvistä linnuista, jotka ao. maan BirdLife-järjestö on valinnut. Indeksi 2000 = 100.

Vedenalainen elämä (tavoite 14)***		
1.5.1	Suojellut merialueet (kokonaispinta-ala)*14.5.1	Natura 2000:n perusteella suojellun merialueen osuus (Suomi, Ruotsi ja Tanska). Norja: Suojeltu merialue.
1.5.2	Itämeren rehevöityminen*14.1.1	Indikaattori osoittaa Itämereen vuosittain päätyvän typen ja fosforin määrän tonneina. Mittaukset on tehty seitsemältä alueelta, pohjoiselta Perämereltä Kattegatiin Tanskan ja Ruotsin välillä. Mittaukset koskevat ilmasta ja vesistöistä peräisin olevaa kokonaismäärää.
1.5.3	Arktiksen ja Barentsinmeren kalakannat*14.4.1	Koillisen Arktiksen ja Barentsinmeren kalakannat. Indikaattori ilmoittaa turskan, silakan ja mustakitaturskan kokonaiskannan tuhansina tonneina.

** Liittyy tavoitteeseen Ei nälkää (tavoite 2) *** Liittyy tavoitteeseen Puhdas vesi ja sanitaatio (tavoite 6)

Kilpailukykyinen Pohjoja

Nro	Indikaattori	Kuvaus
Hyvä koulutus (tavoite 4)		
2.1.1	Saavutettu koulutustaso: korkeakoulu/yliopistokoulutus*4.1.2	Korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden osuus ikäryhmässä 30–34.
2.1.2	Koulutuksensa ennen aikaisesti keskeyttäneiden määrä	Koulutuksensa ennen aikaisesti keskeyttäneiden osuus ikäryhmässä 18–24.
2.1.3	Aikuisten osallistuminen täydennyskoulutukseen*4.3.1	Täydennyskoulutukseen osallistuneiden osuus ikäryhmässä 25–64 viimeisten neljän viikon aikana. Koulutukseen osallistumisella mitataan elinikäistä oppimista.
Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua (tavoite 8)		
2.2.1	Työllisyysaste	Väestön työllisyysaste ikäryhmässä 15–64.
2.2.2	Työllisten osuus kiertotalouden (ja biotalouden) alalla toimivissa yksityisissä yrityksissä.	Indikaattori näyttää kierrätys-, korjaus- ja uusiokäyttösektoreilla sekä vuokra- ja leasingalalla työskentelevien osuuden työllisten kokonaismäärästä.
2.2.3	Vuosittainen BKT:n kasvu*8.1.1	Indikaattori osoittaa BKT:n prosentuaalisen muutoksen edelliseen vuoteen verrattuna kiinteinä hintoina. Kiinteät hinnat (toisin kuin käyvät hinnat) eivät sisällä hinnanmuutosten vaikutuksia ja sarja näyttää BKT:n volyymimuutoksen.
Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja (tavoite 9)		
2.3.1	Tutkimus- ja kehityskustannukset osuutena BKT:stä*9.5.1	Tutkimuksen ja kehityksen sisäiset kustannukset prosenttiosuutena BKT:stä. Sisäiset T&K-kustannukset sisältävät kaikki juoksevat ja kiinteät T&K-kustannukset tietyn kauden kuluessa rahoituslähteestä riippumatta.
2.3.2	Patenttitahkemusten määrä ympäristöteknologian alalla	Euroopan patenttivarastolle toimitettujen patenttitahkemusten määrä OECD:n ympäristöteknikaksi luokittelemilla aloilla.
2.3.3	Digitalouden ja -yhteiskunnan indeksi (DESI)	Digitalouden ja -yhteiskunnan indeksi kertoo 37 mittarin perusteella lasketun maiden yleisen digitaalisen suoriutuskyvyn ja digitaalisen kilpailukykyyn edistymisen.
Kestävät kaupungit ja yhteisöt (tavoite 11)		
2.4.1	Linja-autoilla ja junilla toteutuvien henkilökuljetusten osuus kaikesta henkilöliikenteestä*11.2.1	Julkisen liikenteen osuus kaikesta matkustajaliikenteestä matkustajakilometreinä. Julkinen liikenne tarkoittaa linja-autoja

		ja junia. Matkustajaliikenteeseen sisältyvät henkilöautoilla, linja-autoilla ja junilla toteutuvat henkilökuljetukset.
2.4.2	Ilmansaastehiukkasille altistuminen kaupunkialueilla ^{*11.6.2}	Vuosittainen keskiarvo alle 2,5 µm hiukkasten määrästä taajamien ilmassa. Indikaattori on väestöpainotettu taajamien väestömäärän mukaan.
2.4.3	Keskimääräinen asukkaiden käytössä oleva avoin tila rakennetulla alueella ^{*11.7.1}	Tätä indikaattoria vastaavaa tilastotietoa ei ole vielä kerätty.
Vapaa liikkuvuus		
2.5.1	Pohjolan sisäinen maahanmuutto	Indikaattori näyttää asuinmaastaan toiseen Pohjoismaahan muuttavien tai siellä asuvien henkilöiden osuuden 10 000 asukkaasta.
2.5.2	Tuonti Pohjoismaista	Kokonaistavarantuonnin määrä muista Pohjoismaista.
2.5.3	Työssäkäynti Pohjoismaiden rajojen yli	Indikaattori kertoo muussa Pohjoismaassa kuin asuinmaassaan työskentelevien henkilöiden osuuden 10 000 työllistä kohti.

Sosiaalisesti kestävä Pohjola

Nro	Indikaattori	Kuvaus
Terveyttä ja hyvinvointia (tavoite 3)		
3.1.1	Vastasyntyneen eliniänodote	Odotettavissa oleva elinikä syntymän hetkellä.
3.1.2	Oma arvio terveydentilasta	Oman terveytensä hyväksi tai erittäin hyväksi arvioivien osuus.
3.1.3	Kuolleisuus ennen 75. ikävuotta ennaltaehkäistäviin ja parannettaviin sairauksiin	Kuolleisuus tiettyihin sairauksiin 100 000 asukasta kohden ikäluokassa 0–75. Ikäjakautuma on vakioitu, jotta maat olisivat keskenään vertailukelpoisia. Mukaan on otettu sellaiset sairaudet, jotka katsotaan parannettaviksi tai ennalta ehkäistäviksi.
Sukupuolten tasa-arvo (tavoite 5)		
3.2.1	Sukupuolittuneet työmarkkinat	Indikaattorina käytetään mittausvälinettä, jota kutsutaan vakioituksi indeksiksi tai Karmel ja MacLachlan -indeksiksi (IP). Indikaattori ilmoittaa työllisten lukumäärän, jonka olisi vaihdettava ammattia, jotta naisten ja miesten edustus eri ammateissa olisi tasapainossa.
3.2.2	Isien käyttämä osuus perhevapaista	Indikaattori osoittaa isien käyttämän osuuden perhevapaista.
3.2.3	Naisten osuus kansallisissa parlamenteissa ^{*5.5.1}	Indikaattori näyttää kansallisiin parlamentteihin valittujen naisten osuuden.
Eriarvoisuuden vähentäminen (tavoite 10)****		
3.3.1	Gini-kerroin	Gini-kerroin on talouden epätasa-arvoa, esim. tulonjakoa koskeva mittayksikkö.
3.3.2	Köyhyys- tai syrjäytymisuhan alla elävien henkilöiden osuus väestöstä	Yhteenveto perustuu seuraaviin kriteereihin: 1) köyhyysrajan alapuolella elävät ihmiset (60 prosenttia kansallisesta käytettävissä olevasta keskitulosta sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen), 2) vakavassa aineellisessa puutteessa elävät, 3) erittäin matalan työllisyyssasteen kotitaloudet.
3.3.3	Työttömiä ja työelämän ulkopuolella olevia koskevat erot EU:ssa syntyneiden ja sen ulkopuolella syntyneiden välillä	Tämä indikaattori näyttää työttömien tai työelämän ulkopuolella olevien määrän eron sen mukaan, ovatko henkilöt

		syntyneet EU:n ulkopuolella vai asuinmaassa.
Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta (tavoite 16)		
3.4.1	Sosiaalinen luottamus	Indikaattori näyttää kymmenportaisella asteikolla, kuinka paljon yleisesti koetaan luottamusta toisiin ihmisiin. Asteikko alkaa tasolta 0, jolloin luottamusta toisiin ei ole lainkaan, ja jatkuu tasolle 10, jolloin luottamusta koetaan lähes kaikkiin ihmisiin.
3.4.2	Kansallisiin vaaleihin osallistuminen	Äänioikeuttaan käyttäneiden äänioikeutettujen osuus (hyväksytyt, tyhjät ja hylätyt äänet).
3.4.3	Väestöosuus, jolla on ongelmia rikollisuuden, väkivallan ja ilkvallan kanssa ^{*16.2.1}	Indikaattori osoittaa sen osuuden väestöstä, jolla on ongelmia rikollisuuden, väkivallan ja ilkvallan kanssa omalla asuinalueellaan.
Vahvempi kulttuurielämä		
3.5.1	Kulttuurituotteiden tuonti Pohjoismaista	Kulttuurituotteiden tuonnin osuus muista Pohjoismaista.
3.5.2	Julkisten kulttuurimenojen osuus BKT:stä	Indikaattori kertoo valtion (sekä alueiden ja kuntien) kulttuuribudjetin koon.
3.5.3	Kotitalouksien kulttuurimenot, indeksi (2015=100)	Indikaattori osoittaa kotitalouksien virkistys- ja kulttuuripalveluihin käyttämän rahamäärän. Kehitys on ilmoitettu kiinteinä hintoina vuoteen 2015 verrattuna. Yksittäisten ihmisten ja kotitalouksien kulttuurituotteisiin ja -palveluihin käyttämiä varoja tarkastellaan arvioimalla kulttuuriaktiiviteetteihin osallistumista.

**** Liittyy tavoitteeseen Ei nälkää (tavoite 1)

Liite 2 - Vertailupisteet

A green Nordic Region

Number	Indicator	Step	Upper boundary	Lower boundary	Method used to set the boundaries
Climate Action (SDG 13)					
1.1.1	Emission of greenhouse gasses	1	61% reduction compared to 1990-levels.	Emission volume as in 1990	Upper boundary: Weighted average of the Nordic countries national 2030-targets Lower boundary: Emission as in the reference year used in the Paris Agreement.
1.1.2	Emission of consumption-based GHGs	2	74.884 Tusind Ton	192.010 Tusind Ton	Upper boundary: 61% reduction of 2010 level (historical maximum since 2008) Lower boundary: Historical maximum since 2008
1.1.3	Expanse of the Arctic ice coverage	3	12 mio km ²	0	Upper boundary: The upper bound is set as the historical maximum in since 1979 with respect to the levels measured in marts. The upper boundary is therefore not an average between Marts and September. Lower boundary: Technical Minimum
Sustainable energy (SDG 7)					
1.2.1	Renewable energy share of the gross energy use	1	89,4%	3%	Upper boundary: Weighted national nordic targets Lower boundary: As defined in the SDR-report
1.2.2	Energy use in relation to GDP	2	32,5%	0%	Upper boundary: EU-defined target - Reduction in energy usage of 32,5 pct. Lower boundary: 2018-levels as this is reference point from the reduction
1.2.3	Emission intensity of greenhouse gases from energy use	2	0	Historical max.	Upper boundary: SDR-report, using a Technical optimum Lower boundary: Historical maximum value
Sustainable consumption and production (SDG 12)					
1.3.1	Material footprint per inhabitant	4	14,538	47,07	Upper boundary: Weighted average of the 3 OECD-countries with the lowest footprint, forecasted to 2030 Lower boundary: Weighted average of the 3 OECD-countries with the highest footprint, forecasted to 2030
1.3.2	Degree of recycling of municipal waste	2	60%	0%	Upper boundary: EU-defined target Lower boundary: Technical minimum
1.3.3	Number of registered ecolabelling	4	Continued avg. Historical	0	Upper boundary: A continued historical growth. I.e. the 2019 number of licenses has been forecasted to the number that would result in 2030 assuming the same avg. Yearly growth rate.

	licenses		growth rate		Lower boundary: Technical minimum
Life on land (SDG 15)					
1.4.1	Proportion of protected land areas (in relation to the country's total area)	2	30%	0%	Upper boundary: EU-defined target, as no national targets have been found Lower boundary: Technical minimum
1.4.2	Proportion of organic agricultural land	2	25%	0%	Upper boundary: EU-defined target, as no national targets have been found Lower boundary: Technical minimum
1.4.3	Common birds in agricultural landscapes	2/3	100	0	Upper boundary: Index of 100 (2000 as historical maximum) Lower boundary: Technical minimum
Life in the ocean (SDG 14)					
1.5.1	Protected marine area (total area)	2	30% (corresponding to an area of 126.268 km ²)	0%	Upper boundary: EU-defined target, as no national targets have been found. Lower boundary: Technical minimum
1.5.2	Eutrophication of the Baltic Sea	3	Max. Discharge of 113.173 ton N/year and 3.102 ton P/year	Historic max. Discharge of N and P	Upper boundary: Max. Discharge (of N and P) to the area per year (MAI), defined by HELCOM Lower boundary: Historical max. Discharge (of N and P both)
1.5.3	Northeast Atlantic Catches, by fish species	3	TAC, per species: Cod, Herring, Blue Whiting	MSY, per species: Cod, Herring, Blue Whiting	Upper boundary: Historical Maximum Lower boundary: Technical minimum

A competitive Nordic Region

Number	Indicator	Step	Upper boundary	Lower boundary	Method used to set the boundaries
Good education for all (SDG 4)					
2.1.1	Level of education attained: college / university education	4	59,80%	0%	Upper boundary: The weighted average performance for the top 3 performing EU countries, forecasted to 2030. Lower boundary: Technical minimum
2.1.2	People who leave education prematurely	4	0,60%	11%	Upper boundary: The weighted average performance for the top 3 performing EU countries, forecasted to 2030. Lower boundary: Historical Maximum
2.1.3	Adult participation in continuing education	4	35,10%	0%	Upper boundary: The weighted average performance for the top 3 performing EU countries, forecasted to 2030. Lower boundary: Technical minimum
Decent work and sustainable economic growth (SDG 8)					
2.2.1	Degree of employment	2	80,43%	57,4%	Upper boundary: The weighted average for the top 3 performing OECD countries, forecasted to 2030 Lower boundary: The weighted average for the lowest 3 performing OECD countries, forecasted to 2030
2.2.2	Proportion of employment in private companies related to the circular economy	4	8,13	0%	Upper boundary: Weighted average of the top 3 EU performing countries, forecasted to 2030 Lower boundary: Technical minimum
2.2.3	Annual GDP growth	2	5,08%	-4,60%	Upper boundary: The weighted average for the top 3 performing OECD countries, forecasted to 2030 Lower boundary: Historical minimum for the Nordic region in the period 2000-2017.
Sustainable industry, innovation, and infrastructure (SDG 9)					
2.3.1	Expenditure on research and development as a share of GDP	2	3,7% of BNP	0% of BNP	Upper boundary: Best performing OECD countries Lower boundary: Technical Minimum
2.3.2	Number of patent applications in environmental-related technology	4	5,43 per 100.000 inhabitants	0	Upper boundary: Weighted share of environmental patent applications per country GDP, from the top 3 performing OECD countries, multiplied by the sum of the Nordic countries GDP and then lastly scaled to patents pr. 100.000 inhabitants in the Nordic region Lower boundary: Technical minimum

2.3.3	Digital Economy and Society Index (DESI)	4	100	0	Upper boundary: Technical optimum Lower boundary: Technical minimum
Sustainable cities and societies (SDG 11)					
2.4.1	Percentage of passenger transport in buses and trains of total passenger transport	4	28,80	0,00	Upper boundary: The weighted average performance for the top 3 performing EU countries, forecasted to 2030. Lower boundary: Technical minimum
2.4.2	Exposure to air pollutants with particles in urban areas	2	6,3	87	Upper boundary: SDR-report Lower boundary: SDR-report
2.4.3	Average share of open publicly available spaces in the built environment	3	15m2/indb.	0 m2/indb	Upper boundary: Target defined by the WHO-case study report Lower boundary: Technical minimum
Free Mobility					
2.5.1	Intra-nordic immigration	4	Historical max.	0	Upper boundary: Historical maximum Lower boundary: Technical minimum
2.5.2	Import of goods from Nordic countries	4	Historical max.	0	Upper boundary: Historical maximum value Lower boundary: Technical minimum
2.5.3	Nordic region work-related commuting across nordic national borders	4	Historical max.	0	Upper boundary: Historical maximum value Lower boundary: Technical minimum

A socially sustainable Nordic Region

Number	Indicator	Step	Upper boundary	Lower boundary	Method used to set the boundaries
Good health and well-being (SDG 3)					
3.1.1	Life expectancy at birth	2	83	54	Upper boundary: SDR-report Lower boundary: SDR-report
3.1.2	Self-rated health	4	100%	53%	Upper boundary: The weighted average performance for the top 3 performing EU countries, forecasted to 2030. Lower boundary: The weighted average for the worst 3 performing OECD countries, forecasted to 2030
3.1.3	Mortality before the age of 75, in diseases that can be prevented and cured	4	138	401	Upper boundary: Weighted average of national targets from Denmark and Sweden, forecasted to 2030 Lower boundary: Weighted average of the three lowest performing EU countries, forecasted to 2030
Gender equality (SDG 5)					
3.2.1	Gender-segregated labor market	4	13,16	20,22	Upper boundary: The weighted average for the top 3 performing EU countries, forecasted to 2030 Lower boundary: The weighted average for the lowest 3 performing EU countries, forecasted to 2030
3.2.2	Fathers' share of parental leave	4	50%	0%	Upper boundary: Technical optimum Lower boundary: Technical minimum
3.2.3	Share of women in national parliament	4	50%	0%	Upper boundary: Technical optimum Lower boundary: Technical minimum
Reduced inequalities (SDG 10)					
3.3.1	Gini coefficient	2	27,5	63	Upper boundary: SDR-report Lower boundary: SDR-report
3.3.2	Proportion of people living at risk of poverty and social exclusion	2/4	50% reduction	20,5%	Upper boundary: Technical Maximum Lower boundary: Technical Minimum
3.3.3	Difference in unemployment / inactivity between those born outside the EU and those born at home	4	0%	Historical max.	Upper boundary: Technical minimum Lower boundary: Historical maximum
Peaceful and inclusive societies (SDG 16)					

3.4.1	Social trust	4	10	0	Upper boundary: Historical Maximum Lower boundary: Weighted average of the three lowest performing EU countries, forecasted to 2030
3.4.2	Electoral turnout in national parliaments	4	100%	46%	Upper boundary: Weighted average of the 3 best performing OECD countries Lower boundary: Weighted average of the 3 poorest performing OECD countries
3.4.3	Share of population who report problems with crime, violence, or vandalism	4	0%	17%	Upper boundary: Technical optimum Lower boundary: Weighted average of the three lowest performing EU countries, forecasted to 2030
Strong culture					
3.5.1	Import of culture-related goods from Nordic countries	4	Historical max.	0	Upper boundary: Historical maximum Lower boundary: Technical minimum
3.5.2	Public expenditure on culture as share of GDP	4	5,07%	0%	Upper boundary: Historical maximum Lower boundary: Technical minimum
3.5.3	Household expenditure on culture	4	325	0	Upper boundary: Historical Maximum Lower boundary: Technical minimum

Tietoja tästä julkaisusta

POHJOLA – kestävä ja integroitunut alue?

Visio 2030:n lähtötilanneraportti

PolitikNord 2021:725

ISBN 978-92-893-7059-2 (PDF)

ISBN 978-92-893-7060-8 (ONLINE)

<http://doi.org/10.6027/politknord2021-725>

Julkaistu 24.9.2021

© Pohjoismaiden ministerineuvosto 2021

Julkaisun on laatinut Rambøll Management Consulting ja rahoittanut Pohjoismaiden ministerineuvosto. Julkaisun sisältö ei välttämättä kuvasta Pohjoismaiden ministerineuvoston näkemyksiä, mielipiteitä tai suosituksia.

Ulkoasu: Louise Jeppesen

Video: Common Ground

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimmista alueellisista yhteistyömuodoista. Yhteistyön piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Kööpenhamina

www.norden.org

Lisää pohjoismaisia julkaisuja on luettavissa osoitteessa www.norden.org/fi/julkaisut